

De schoolmeesters van Leeuwarderadeel.^a

1. Britsum

Op 12 maart 1563 was Lambert Claesz koster te Britsum; hij was zeker ook schoolmeester.^b Op 12 maart 1600 werd Douwe Jurriens, schoolmeester te Britsum, afgezet ten gevolge van een vonnis van de classis Leeuwarden, omdat hij weigerde de "Nederlandsche Confessie" te onderschrijven.^c Zijn opvolger was waarschijnlijk Cornelis Jansz, want in mei 1609 was Bauck Jacobsdr. de nagelaten weduwe van wijlen Cornelis Jansz, "in leven coster en schoelmeester tot Britsum".^d

In juli 1615 was sprake van wijlen Folckert Sijtzes, in leven dorprechter te Britsum.^e In 1617 was Hessel Reiners hier als dorprechter.^f In april 1623 was hij hier nog.^g Het is niet zeker of deze beide dorprechters ook als schoolmeester actief zijn geweest.

Op 26 maart 1627 trouwde mr. Dirk Claesen, schooldienaar te Britsum, alhier met Taetz Piers. Zij waren in sept. 1629 nog te Britsum.^h Ze vertrokken in 1630 naar Franeker, alwaar ze in 1638 een huis kochten.

In april 1633 was mr. Stephanus Jans hier schoolmeester. Hij was dit op 26 mei 1648 nog, toen hij te Cornjum hertrouwde met Trijntie Heijns van Jelsum. Op 29 juni 1658 was er een inventarisatie ten sterfhuize van wijlen Stephanus Jans, in leven schoolmeester te Britsum. Zijn tweede vrouw Trijntie Heins leefde toen nog. Er was een minderjarige zoon Ofke Stephanus, waarover mr. Claes Claesen, elders schooldienaar, curator was, samen met een oudere zoon mr. Jan Stephani, die hem later zou opvolgen.

Tussen 1648 en 1650 is hier waarschijnlijk mr. Hillebrand Willems geweest; in 1650 vertrok hij met attestatie naar Marrum. De zoon van Stephanus Jans, genaamd Johannes Stephani, volgde zijn vader als schoolmeester op en kwam in 1657 als zodanig voor. Op 21 april 1661 heeft hij attestatie gelicht om in Wijns met Antie Saeckles te trouwen. Hij kwam hier verder niet meer voor.

Op 2 maart 1662 trouwden alhier mr. Jacobus Eelckes Adama, schooldienaar, en Sijke Sibrandsdr, beiden van Britsum. Ze werden toen tevens aangenomen tot lidmaten. Hij was een zoon van mr. Eelcke Riencks Adama te Stiens en was daar gedoopt op 21 aug. 1642. In mei 1666 was hij hier nog in functie, maar in 1667 is hij naar Arum vertrokken.

In juni 1667 werd mr. Cornelis Gellij, schoolmeester alhier, aangenomen als lidmaat. Hij is echter nog in hetzelfde jaar vertrokken, waarschijnlijk naar Berlikum, waar hij in 1677 nog voorkwam.

In aug. 1667 was mr. Joost Jansen, omstreeks 1638 geboren, hier schoolmeester. Hij kwam

a Eerder verschenen in: *Leeuwarder Nieuwsblad* 14, 16, en 20 sept. 1937; 2, 16, 21 en 30 okt. 1937; 6, 11 en 25 nov. 1937.

b Leeuwarderadeel Y.

c J. Reitsma, *Honderd jaren uit de geschiedenis der hervorming en der Hervormde kerk in Friesland* (Leeuwarden 1876), p. 311.

d Leeuwarderadeel V 4, fol. 73.

e Leeuwarderadeel M 11.

f Leeuwarderadeel M 12, fol. 217.

g Het Bildt N 3.

h Wonseradeel C 9.

toen met Meynts Jansdr, zijn huisvrouw, met attestatie van Genum. Hij hertrouwde op 17 juli 1670 met Aaltie Jacobs. Zijn traktement bedroeg 50 gulden per jaar, waarbij dan natuurlijk nog de schoolpenningen kwamen en vrij wonen. In mei 1718 stond hij de bediening af aan zijn zoon en is in elk geval vóór mei 1721 overleden.

In mei 1718 werd mr. Jan Joosten in de plaats van zijn vader tot schoolmeester en dorprechter gestemd. Hij was geboren in Britsum in 1688. Behalve de 50 gulden "pensie" of traktement, genoten de schoolmeesters ook nog de huur of het eigen gebruik van 14 pondematen land.

Mr. Jan Joosten was hier op 3 juni 1714 getrouwd met Jeltje Ariens uit Cornjum. Hij nam zijn bediening waar tot Allerheiligen 1763, toen hij na 45-jarige dienst afstand deed.

In nov. 1763 werd mr. Watze Nicolai hier schoolmeester en dorprechter; hij was afkomstig van Grouw. Zijn vrouw was - in 1765 reeds - Aaltje Sjoerds. Zij is op 12 okt. 1802 op 65-jarige leeftijd gestorven te Britsum. De kerkvoogdij had bij zijn beroeping het schoolland aan zich getrokken en het traktement van de meester gebracht op 150 gulden per jaar. Hij is hier overleden tussen nov. 1796 en mei 1797.

In 1797 werd Sjoerd Watzes Nicolai schoolmeester en dorprechter. Hij was hier op 3 april 1771 geboren als zoon van de vorige meester. Hij was tevens timmerman en "gaarder der belastingen"; o.a. in de periode 1806-1811. Op 29 mei 1796 was hij hier getrouwd met Emkje Douwes. In een rapport uit ca. 1819 van de schoolopziener in het eerste district van Friesland, mr. J.D. van der Plaats, staat dat hij zich hield aan de oude methode en hoofdzakelijk met timmeren de kost moest verdienen.^a Een rang heeft hij nimmer bezeten; hij is hier in het voorjaar van 1828 overleden. De school werd toen provisioneel waargenomen door Bonne Rienks Glasz, die de 3e rang bezat en na diens vertrek op 1 dec. 1828 naar Welsrijp, door Klaas Piers Salverda.

Op 1 sept. 1829 kwam Poppe Kornelis Bakker, 3e rang, uit Oostrum. Hij was een weesjongen, die door mr. B.L. van Albada te Oudebildtzijl tot onderwijzer was opgeleid. Het kostte moeite om dit van de Voogden gedaan te krijgen, omdat zij van mening waren, dat men de ene wees niet boven de andere mocht bevoordelen. Mr. Bakker was op 28 sept. 1828 getrouwd met Moeder Sijbrens Mellema, die op 7 nov. 1834 op 27-jarige leeftijd overleed. Het traktement bedroeg in die tijd f 200, de schoolgelden en een woning. In 1834 werd een nieuwe school gebouwd. Mr. Bakker kreeg in 1836 eervol ontslag en werd boer. Later werd hij lid van het gemeentebestuur en van Provinciale Staten.^b

Willem Rozema, 3e rang, nam de school provisioneel waar, totdat op 1 juli 1837 Hendrik B. de Vries, 2e ranger en ondermeester te Dronrijp, hier "Onderwijzer der Jeugd" werd. Na zijn pensionering in 1866 bleef hij in Britsum wonen en is hier in 1878 overleden.

Op 3 april 1866 kwam Auke P. Jongbloed hier als hoofdonderwijzer. Hij was geboren op 17 nov. 1841 en was vóór hij in Britsum kwam hulponderwijzer te Suameer. De jaarwedde bedroeg op 1 jan. 1876 f 700. Op 31 okt. 1882 werd een nieuwe school ingewijd. In 1906 kreeg hij eervol ontslag om gezondheidsredenen.

Hij werd in datzelfde jaar opgevolgd door Harmen de Jong uit Zurich en die in 1909 naar Harlingen vertrok. Op 1 jan. 1910 kwam Gerrit Frank uit Hantumhuizen; in 1921 ging hij naar de Schrans. Hij werd toen opgevolgd door U. Sierdsma, die op 1 aug. 1930 naar Jelsum vertrok.

a Rijksarchief Leeuwarden.

b B.L. van Albada, *Uit de Oude en Nieuwe Doos. Herinneringen uit de school en het leven* (Groningen 1875), p. 120-121.

Toen kwam H. Woudstra, onderwijzer te Assen. Op 1 april 1935 vertrok hij naar Noordwolde. Op 20 mei 1935 werd G.J. Garretsen als zijn opvolger aangesteld. Hij is op 6 mei 1938 gestorven. Op 28 juli 1938 werd H. Dijkstra, onderwijzer te Blijham, benoemd als hoofd. Hij vertrok op 1 nov. 1942 naar Nieuweschans. Van 1 nov. 1942 tot 1 febr. 1943 heeft J.H. Sander, onderwijzer te Huizum, de school tijdelijk waargenomen. Op 1 febr. 1943 werd M. Holtrop, onderwijzer te Groningen, hoofd van deze school te Britsum. Hij werd in 1948 onderwijzer aan het VGLO te Neede.

In 1948 werd H. de Jong, onderwijzer te Oegstgeest en eerder te Giekerk, aangesteld als hoofd. Hij werd op 1 jan. 1952 onderwijzer aan de ULO te Franeker. Hij werd toen opgevolgd door J. Woudstra, onderwijzer te Jubbega.

Bijzonder onderwijs

Op 1 okt. 1903 werd te Britsum een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend. De oprichting van deze school ging uit van de christelijke school te Stiens; tot 1910 was er zelfs een gezamenlijk schoolbestuur. Sedert 1903 stond aan het hoofd: O. van der Wey, die in 1907 naar Vijfhuizen vertrok. Op 1 juli 1907 kwam zijn opvolger: W. van der Heide van Texel. Hij ging in 1940 met pensioen en is op 30 sept. 1940 te Ferwerd overleden, oud 58 jaar.

Op 21 aug. 1940 werd M. van der Meulen, onderwijzer te Buitenpost, geïnstalleerd als hoofd van deze school. In 1946 werd hij hoofd van de christelijke school te Gerkesklooster. In datzelfde jaar werd hij opgevolgd door J. Jansma. Op 5 okt. 1949 werd er een nieuw schoolgebouw in gebruik genomen. Op 1 febr. 1955 vertrok J. Jansma naar Leeuwarden. Hij werd toen opgevolgd door J. Lijzinga uit Wons, die in okt. 1954 reeds was benoemd tot hoofd van deze gereformeerde school.

2. Cornjum

De oudst bekende schoolmeester van Cornjum was Jetze Siercks, die hier in 1590 voorkwam. In jan. 1591 werd hij Jetse Siucx "schoolmeester" te Cornjum genoemd.^a In maart 1604 kwam zijn weduwe Griet voor en was hij dus overleden. In juni 1607 heette zij Grijet Willems, weduwe van wijlen Jetze Bauckes, "in tijden schoeldienaer" te Cornjum. Zij kreeg toen subsidie voor de studie van haar zoon.^b (Het is nu niet precies duidelijk wat de juiste schrijfwijze of versie van het patronymicum van deze schoolmeester was.)

Op 6 sept. 1605 was Lyuwe Lyuwesz schoolmeester "tot Coornium". Zijn toen reeds overleden huisvrouw was Trijneke Luitgensdr.^c In 1607 kwam te Beetgum de schoolmeester Hendrik Oldenneel uit Cornjum. Hij is wellicht ook enkele jaren schoolmeester te Cornjum geweest.

In 1616 was Meyle Hieronimus dorprechter te Cornjum.^d Het is nog maar de vraag of hij ook schoolmeester was. Evenmin was dat zeker voor de in 1619 genoemde mr. Hieremias Arundaeus.^e Vanaf 1625 bestaan de kerkvoogdij-rekeningen en kunnen we, mede met behulp

a Recesboek Leeuwarderadeel.

b Ordonnantieboek.

c Bolsward R 1, fol. 89.

d Leeuwarderadeel M 12.

e Recesboek.

van de lidmaten-, doop- en trouwboeken, de rij van de schooldienaren nauwkeurig volgen. Sedert 1623 was hier dan mr. Outger Outgersz als schooldienaar. Hij was geen dorprechter. Zijn vrouw Pyttrick stierf in Cornjum op 13 febr. 1640. Hij hertrouwde op 25 okt. 1646 met Neeltje Teijes, die in mei 1651 overleed. De meester zelf stierf op 25 april 1656. Zijn zoon Wijbe Outgers was hier timmerman.

In 1656 werd mr. Jeppe Martens hier schoolmeester. Hij was reeds woonachtig in Cornjum en trouwde - vooral nu zich na zijn benoeming tot schoolmeester zulke schitterende vooruitzichten voor hem openden: het traktement bedroeg 185 gulden - in mei 1656 met Dedtie Lijckles. Zij is blijkbaar korte tijd later overleden, want reeds op 24 jan. 1658 is hij hertrouwd met Rins Taeckes uit Blija. Hij is hier in 1670 overleden.

Op 7 nov. 1670 werd beroepen en in dec. van dat jaar was hij hier reeds: mr. Abe Tiercks, schoolmeester. Hij was samen met zijn vrouw Marijke Hanses gekomen van Oenkerk. In maart 1671 kwam de attestatie in. Hij heeft hier een halve eeuw de school bediend, doch was in 1720 ziekelijk, zodat in dat jaar Claas Johannes Swart, hier woonachtig, tot "gesubstitueerde" schoolmeester werd aangesteld. Weldra is toen de oude mr. Abe overleden en toen werd mr. Claas Swart definitief aangesteld, waarna hij op 13 dec. 1722 alhier trouwde met Trijntje Jacobs. In dec. 1741 was hij tevens dorprechter te Cornjum. Hij is hier waarschijnlijk in 1747 overleden.

Op 12 maart 1747 trouwden te Cornjum mr. Tjeerd Foppes, schoolmeester alhier, met Lijsbert Haantjes van Beetgum. Hij kwam met attestatie van Engelum (30 april 1747), was een broer van de Engelumster meester Roimer Foppes en was daar geboren in febr. 1721. (Ze noemden zich bij het ondertekenen van stukken dikwijls "Wijgersma".) Ook mr. Tjeerd Foppe Wigersma heeft de school te Cornjum een halve eeuw bediend, tot aan zijn dood op 17 april 1797, oud 76 jaar en 2 maanden.^a

In 1797 werd mr. Jan Kornelis Ritsma gestemd tot schoolmeester en dorprechter te Cornjum. Ook was hij "gaarder der belastingen". Toen dat, volgens de onderwijswetten van 1806 niet meer mocht, deed hij in 1811 afstand van deze lucratieve post. Hij werd kort daarna aangesteld als "policee-bediende", wat hem *f* 40 per jaar opleverde; doch dit kon het niet halen bij het gaardersbaantje, dat te Cornjum een kleine *f* 100 in het laatje bracht. Zijn vrouw heette Aafke Jacobs Boersma. In 1829 werd te Cornjum een nieuwe school gebouwd. Een rang heeft mr. Jan Ritsma nimmer behaald. Toch was hij een vooruitstrevend man, die gebruik maakte van de nieuwe methode, volgens een rapport van de schoolopziener Van der Plaats. Met "de nieuwe methode" bedoelde hij de nieuwe ideeën op onderwijsgebied, van Nieuwoldt en Visser, twee predikanten die zeer veel gedaan hebben voor de verbetering van het onderwijs in het begin van de 19e eeuw. De schoolopziener deelde ook nog mee, dat mr. Ritsma "in de bijenteelt vergoeding vindt, voor de schade, die de omwenteling hem bracht"; namelijk door het verlies van de gaarders- of ontvangerspost. Hij ging, hoogbejaard, op 1 juli 1847 met pensioen; ook hij had de school een halve eeuw bediend. Hij is op 3 nov. 1848 te Cornjum overleden, oud 78 jaar, na een 52-jarig huwelijk met A.J. Boersma, die hem overleefde.

Op 1 okt. 1847 kwam Kornelis Sijbes de Jong, ondermeester te Stiens, hier als "onderwijzer der jeugd". Het traktement bedroeg *f* 175, plus de schoolgelden en een woning. Hij trouwde in 1848 met Wintje Jelmers Miedema, die hier op 5 aug. 1856 op 28-jarige leeftijd overleed en hem met vier kinderen achterliet. Hij ging in 1892 met pensioen en is in 1894 op 72-jarige

a Advertentie *Leeuwarder Courant*.

leeftijd overleden, zijn tweede vrouw Sjieuwke Jans Kuipers als zijn weduwe achterlatend. Op 16 mei 1892 trad Hein J. Feitsma aan als hoofd van deze school. Hij was hier reeds sedert 19 mei 1884 als onderwijzer werkzaam. In 1907 werd de school te Cornjum opgeheven en gecombineerd met Jelsum. Er werd een nieuwe school voor beide dorpen gesticht, die op 1 febr. 1907 in gebruik werd genomen. Meester Feitsma werd aan het hoofd van de nieuwe school geplaatst. (Zie verder bij Jelsum.)

3. Finkum en Oude Leije

In 1580 werd "den schoelmester to sin onderhout beloefft jarlix 40 gg."^a In nov. 1583 was Jeronimes "schoelmester tot Finckum".^b In april 1592 was Cornelis Jaspersz schooldienaar te Finkum.^c Hij was tevens dorprechter en ontvanger. Volgens het Ordonnantieboek was hij hier in 1604 nog, maar in 1605 was hij in Dantumawoude.

In dec. 1612 was Pieter Jans hier schoolmeester.^d Hoe lang hij hier gebleven is en wie zijn onmiddellijke opvolger was, is wegens gebrek aan bronnen niet te terug te vinden. In 1628 was Heere Sjoerds "schooldienaar" te Finkum.^e

In 1661 was mr. Geert Auckes rechter, ontvanger en schooldienaar te Finkum. Hij trouwde hier op 24 febr. van dat jaar met Claeske Pijtersdr., eveneens van Finkum. Hij noemde zich Geert Auckes van Wertena, was van Wartena afkomstig en was een zoon van Aucke Taeckles, die daar in 1631 schoolmeester was. Hij overleed kort voor febr. 1676, toen inventarisatie te zijnen sterfhuize plaats had.^f Op 23 jan. 1677 ontving de kerkvoogdij van Wartena 25 c.g. van de weduwe van Geert Auckes, die aan de armen van Wartena volgens testament van Gerlske Auckes waren gelegateerd. Het geld werd van Finkum opgehaald.^g Meester Geert was op 27 aug. 1671 hertrouwd met Meinske Eelkes, die na de dood van de meester hertrouwde op 9 aug. 1677 met Arrien Gerrits Jongma van Oude Leije.

Op 9 april 1676 trouwden te Hijum: Broer Douwes (Stapert), schoolmeester en dorprechter te Finkum, en Maaïke Edes uit Holwerd. Zij was een dochter van Yde Baukes, hospes in "De Zwaan" te Holwerd. In maart 1696 was hij hier nog als schoolmeester; evenals in maart 1708.^h In 1709 was mr. Broer Douwes 64 jaar oud. Op 4 juni 1715 was hij hier nog als schoolmeester in functie.ⁱ Hij is vermoedelijk omstreeks 1720 overleden.

Op 26 okt. 1720 kwamen, met attestatie van Minnertsga, mr. Jelle Broers Stapert en Janke Jellis, zijn huisvrouw. Hij was een zoon van de vorige meester en was hier op 27 sept. 1696 gedoopt. Op 15 nov. 1716 was hij getrouwd met Janke Jelles uit Minnertsga, waar ze aanvankelijk ook gingen wonen. Hij was daar echter geen schoolmeester. Op 22 juli 1718 werden beiden in Minnertsga tot lidmaten aangenomen. In mei 1726 vertrok hij als

a J. Reitsma, *Register van de geestelijke opkomsten van Oostergo* (Leeuwarden 1888), p. 58.

b Leeuwarderadeel M 7.

c Recesboek Leeuwarderadeel.

d Recesboek Leeuwarderadeel.

e Leeuwarderadeel D 10.

f Leeuwarderadeel M 30.

g Kerkvoogdij-rekeningen Wartena.

h Bildt H 15, fol. 189° (1696); Leeuwarderadeel L 3 (1708).

i Processtukken Civ. Sent. port. 269, nr. 20.

schoolmeester naar Makkum.

Op 2 febr. 1727 trouwden te Finkum: mr. Johannes Ruurds Ruardi, schooldienaar te Finkum, en Wijbkjen Obbes Westra uit Stiens. Hij was een zoon van de schoolmeester van Oudega (Sm.); zij een dochter van de Stiensers schoolmeester. Ze vertrokken in febr. 1739 naar Roordahuizum, waar hij toen tot schoolmeester was gekozen.

In Finkum stemden de schatplichtige landeigenaars nu tot hun kerkdienaar (klokkluiden, voorzingen, etc.) en schooldienaar: mr. Hendrik Ruurds Ruardi, een broer van de vertrokken meester. In 1740 reeds was hij hier in functie. Een andere broer, Sijbren Ruardi, was schoolmeester te Buitenpost. We hebben hier dus weer een echte schoolmeestersfamilie, zoals Friesland er meerdere heeft opgeleverd, bijv. Kiestra, Idzerda, Blom, Robijn, e.a. In 1753 kwamen er klachten over Hendrik Ruardi in bij de classis Leeuwarden: hij dreef een drankhandeltje en was zelf een beste klant.^a In 1764 was hij nog dorprechter en dus allicht ook schoolmeester te Finkum; evenals op 8 maart 1768. Zijn eerste vrouw vond ik nergens genoemd, maar op 8 juni 1777 is hij hier hertrouwd met Trintie Rinses, eveneens uit Finkum. Hoe lang hij het hier toen nog heeft volgehouden, is mij niet gebleken.

In febr. 1795 stond hier mr. Wijmer Gerbrands (van der Woude) als schoolmeester en dorprechter. Hij was hier in 1794 of 1795 gekomen uit Hempens. Zijn vrouw heette Trijntje Pieters. Hij was tevens "gaarder" van enkele belastingen. Een van de vier rangen, bij de wet op het lager onderwijs van 1806 ingesteld, heeft hij nimmer gehaald. In 1808 had de school 30 leerlingen. Op 24 mei 1813 is hij hier overleden. Zijn broer Heert Gerbrands van der Woude nam de school tot in 1814 provisioneel waar voor de weduwe, totdat hij in 1815 overleden is.

Dat de provisionele waarneming zo lang duurde, kwam doordat er plannen in de maak waren tot combinatie van de scholen van Finkum en Oude Leije, waar een "bijschool" was.

3a. Oude Leije

Ook hier is af en toe sprake geweest van een schoolmeester. In dec. 1568 was een mr. Claes Jacobs opte Leije, koper in een boelgoed.^b In juni 1569 was er een boelgoed te zijnen sterfhuize; zijn weduwe heette Jel Gerbens.^c Daar er echter in 1569 ook sprake was van mr. Claes opte Syl (= Oudebildtzijl), als koper in een boelgoed,^d vermoed ik sterk dat dit dezelfde was en dat hij schoolmeester te Oudebildtzijl geweest is, waar toen in elk geval reeds een school was. "OpteLeije" en "opte Sijl" of "opte Nije-Sijl" werd wel vaker door elkaar gehaald in die tijd. Daarom zal Antonius Jochems "schooldijnaer opte Olde-Leije", die op 17 mei 1613 in het recesboek van het Bildt voorkwam, ook wel schooldienaar op het Bildt en dan te Oudebildtzijl zijn geweest. In deze mening word ik versterkt, doordat heel de 17e en 18e eeuw door in de doop- en trouwboeken van Finkum en Hijum nimmer een schoolmeester te Oude Leije werd genoemd.

Op een los kladje in het kerkvoogdij-rekenboek van Finkum en Hijum lezen we: "In den Jaar 1784, den 12 Sept. aan Willem de Jong 507-0-2 betaald voor het bouwen van de school op de Leye en (...) door de Kerk- en Aremvogden van Finkum." Voor het eerst duikt de naam van

-
- a Classicale Acta, 23 april 1754.
 - b Leeuwarderadeel M 3.
 - c Leeuwarderadeel M 2.
 - d Leeuwarderadeel M 3.

een schoolmeester te Oude Leije op in de kerkvoogdij-rekeningen van Hallum, waarin van 1784-1787 posten zijn verantwoord, die de kerkvoogdij in die jaren betaalde aan mr. Pijter Hanzes schoolmeester "opde Leije onder Hallum" en wel 25 gulden per jaar, of zeker per winter (winterschooltje). Deze Pijter Hanzes kwam reeds in 1776 in Oude Leije voor, maar dan staat er nog niet bij "schoolmeester". Toch heeft hij allicht wel enkele winters vóór 1784 en na 1787 het winterschooltje bediend.

In okt. 1796 was Pieter Jurjens hier als schoolmeester. Toen behoorde onder de eigendommen, die de Finkumer kerk op dat moment verkocht, ook "een huizinge en hovinge op de Leije onder Finkum, bij Pijtter Jurjens in gebruik, het Schoolhuis genaamd", belast met 1½ floreen en 2 c.g. 4 st. grondpacht.^a Hij was tevens ontvanger van het gemaal (belasting op meel), en barbier. In 1799 was hij hier nog als schoolmeester.^b Een rang heeft hij niet bezeten. Hij stierf in 1813. Nu waren beide scholen (Finkum en Oude Leije) vacant en er werd gedacht over combinatie, welke bij dispositie van de gouverneur (= Commissaris van de Koning), van 4 juli 1815 tot stand kwam.

3b. Gecombineerde school van Finkum-Oude Leije

Intussen was in juni 1814 Geert Pieters Sijtzema, 3e rang, in Finkum als schoolonderwijzer aangesteld.^c Hem was opgedragen voor de middag te Finkum en na de middag in Oude Leije school te houden. Het traktement bedroeg in 1815: f 100, plus de schoolpenningen (7 st. per kwartaal per leerling; er waren in 1817 33 leerlingen) en een vrije woning. Het aanhouden van beide scholen heeft niet lang geduurd. Reeds in 1818 werd het onderwijs in één school gegeven, waarschijnlijk te Finkum.

Op 20 febr. 1829 stond in de *Leeuwarder Courant*: "De grietenijbesturen van Leeuwarderadeel en Ferwerderadeel zullen Donderdag 5 Maart 1829 aanbesteden: het afbreken van de school c.a. op de Leye onder Finkum, en het opbouwen eener nieuwe groote school benevens een onderwijzerswoning aldaar." In 1836 was zeker de gecombineerde school al op de Leije, misschien reeds eerder.

Mr. Sijtzema of Sietzema heeft hier een halve eeuw gestaan, tot eind 1865, toen hij eervol ontslag kreeg en hem een pensioen van f 300 werd toegekend. Zijn opvolger werd in april 1866 Romke Lourens, ondermeester te St. Jacobiparochie. Hij was op 17 sept. 1820 geboren. Zijn vrouw Aukje W. Koning was geboren te St. Annaparochie. Per 1 jan. 1876 werd de jaarwedde, in overleg met Ferwerderadeel vastgesteld op f 775 per jaar. Mr. Romke Lourens betrok in 1894 de nieuwe school, die voor ⅔ aan Leeuwarderadeel en voor ⅓ aan Ferwerderadeel behoorde en ook in die verhouding onderhouden werd. Hij ging in 1901 met pensioen. Hij is op 12 juli 1919 gestorven en te Leeuwarden begraven.

In 1901 werd hij opgevolgd door G. Terpstra, die in 1910 naar Ternaard vertrok. Zijn opvolger was toen H. van der Sluis, uit Nijeberkoop. In 1915 ging hij naar Goutum. In dat jaar kwam A. Scheepvaart, die in 1919 naar Wijtgaard is vertrokken. Hij werd toen opgevolgd door J. de Vries. Op 1 okt. 1934 werd de school, na opheffing door de gemeenteraad dd. 22 maart 1934, gesloten. (Dit besluit werd op 28 maart 1934 goedgekeurd door Gedeputeerde Staten.) Beroep van de ouders bij de Kroon werd op 28 aug. 1934

a *Leeuwarder Courant* 22 okt. 1796.

b Statistiek van de schoolopziener J.D. van der Plaats.

c *Leeuwarder Courant* 17 juni 1814.

ongegrond verklaard. J. de Vries werd overgeplaatst naar Hempens.

4. Goutum

In febr. 1580 schreef Sibrandus Michaelis, de koster van Goutum, een opgave van de "costerie-opkomsten" aldaar (11 pondematen land) voor de commissie, die door de Staten van Friesland voor de opnemng van de geestelijke opkomsten was ingesteld.^a De mr. Sijbren te Goutum, waarvan sprake is op 20 okt. 1584, is natuurlijk nog dezelfde persoon.^b

In 1590 en 1591 was hier een mr. Hoite als "schoolmeester".^c Hij is gestorven vóór 22 april 1592. In jan. 1599 was er mr. Syerck of Tyerck Douwes,^d die hier in 1616 en 1617 nog voorkwam. Daarna is er een hiaat, door gemis aan bronnen.

Doch in sept. 1654 was mr. Theunis Jans Asperen hier als schoolmeester; evenzo werd hij genoemd in jan. 1657.^e Hij was ook voorzanger te Swichum, dat echter een eigen schoolmeester had. (Zie aldaar). Uit de kerkvoogdij-rekeningen, die hier bewaard zijn sedert 1674, blijkt, dat zijn traktement 150 c.g. bedroeg, welk bedrag hij in vier termijnen van 37 gulden en 10 st. beurde. Hij stierf in 1676, tussen mei en nov.; zijn weduwe was Tziets Pijters. Hun zoon Pijter heeft de school waargenomen ten bate van de weduwe.

In nov. 1676 werd mr. Jan Simens hier schooldienaar. Zijn traktement bedroeg 140 gulden per jaar. Hij stond hier tot 1694. De laatste jaren schijnt er met hem iets niet in orde geweest te zijn; toen werd zijn traktement niet uitbetaald en in 1694 werd hij "uijt den huijse geset ende al sijne goederen verbracht." Het werd een rechtszaak en aan de grietenij-secretaris Bruynsma werd in 1694 nog twee jaar achterstallig traktement voor mr. Jan Simens uitbetaald.

In mei 1694 kwam mr. Pieter Geestdorp van Hijlaard. Hij ontving 10 c.g. voor het overbrengen van zijn huisraad van Hijlaard naar Goutum en enige diensten ten behoeve van de kerkvoogdij verricht. Het traktement bedroeg toen 145 gulden. Hij is in het voorjaar van 1698 overleden; de kerk betaalde de weduwe het traktement uit tot mei 1699, die ook werd belast met "het ontfang" dat wijlen haar man geadministreerd had.^f

In mei 1699 kwam mr. Wierd Jans Hesma van Oudebildtziyl. Hij kreeg 3 gulden wegens het "overvoeren van zijn huisgeraden van de O.B. Zijl na Goutum". Hij was geboren omstreeks 1680 en had hier tevens een functie als ontvanger. Op 21 mei 1699 huwde hij met Susanna P. Geestdorp, de dochter van zijn voorganger. Mr. Hesma is in Goutum overleden in 1726 of in het begin van 1727; zijn vrouw leefde tot 1747.

In mei 1727 kwam mr. Ruird Jongedijk uit Swichum. Hij is in Goutum reeds in 1733 overleden, na de maand mei van dat jaar. Eind 1733 kwam mr. Willem Abrahams Bekius, die eerst de school waarnam voor de weduwe Jongedijk, doch sedert mei 1734 voor zichzelf. Het traktement was steeds 145 gulden per jaar. Hij is 1748 overleden; voor juli. Zijn vrouw was - reeds in 1735 - Arriana de Haan.

In 1748 werd Gerrijt Jans van Wicheren hier schoolmeester. Hij was op 3 maart 1723 te

a Reitsma, *Register*, p. 53.

b Leeuwarderadeel M 7, fol. 78.

c Recesboek 1591.

d Leeuwarderadeel M 9, fol. 162.

e Leeuwarderadeel L 1 (1654); Leeuwarderadeel L 2 (1657).

f Leeuwarderadeel L 3.

Leeuwarden gedoopt als zoon van Jan van Wicheren, schoenmaker, en van Jetske Gerritsdr. Pagaer. (Haar vader Gerrit Pagaer was in Leeuwarden een bekend beeld- en antiëksnijder.) Mr. Gerrijt van Wicheren nam eerst weer een jaar de school waar voor de weduwe Bekius, wie hij 52 gulden van zijn 152 gulden traktement moest afstaan. Hij was ook dorprechter en ontvanger en is hier op 13 juli 1749 getrouwd met Cornelia Hermanus Inia van Suidwolde (= Suawoude). Zij is op 11 febr. 1806 te Goutum overleden, oud 82 jaar en 4 maanden. Ze waren 56½ jaar gehuwd geweest en hadden samen 6 kinderen. Hij is hier bijna 60 jaar schoolmeester geweest, tot zijn overlijden op 19 dec. 1807, in de ouderdom van 84 jaar. Het traktement was de laatste jaren omhoog gebracht en bedroeg in 1806 f 245. Een rang heeft Van Wicheren niet meer gehaald. Op 1 jan. 1808 werd hij opgevolgd door zijn kleinzoon, Johannes Harmanus van Wicheren, die de 3e rang behaalde en hier op 3 dec. 1809 trouwde met Antje Sijztes uit Goutum. In 1813 hertrouwde hij met D.J. Postma. In 1827 werd een nieuwe school gebouwd. Op 16 mei 1835 is hij overleden op 51-jarige leeftijd. In 1835 kwam mr. Jan Jacobs van Buren, die de 3e rang had en een zoon was van de schoolmeester van Engelum, waar hij was geboren op 30 aug. 1808. Hij is in de bloei van zijn leven overleden op 24 mei 1847; hij was toen bijna 39 jaar oud en liet een zoontje na. Zijn oude vader ondertekende de rouwadvertentie met J.J. van Buren. Zijn opvolger werd, in nov. 1847, Lucas Hendriks Posthumus uit Kubaard, die de 2e rang bezat. (De 1e rang kwam maar zelden voor; van 1810 tot 1845 behaalden 12, meest stadsonderwijzers in Friesland, deze rang.) Hij was geboren op 19 juli 1817. Het traktement bestond in 1847 uit: f 290, de schoolpenningen en een vrije woning. In nov. 1856 werd een nieuwe school ingewijd. Mr. Posthumus ging in 1874 met pensioen; hij is overleden op 7 dec. 1888 en is hier te Goutum begraven. Zijn weduwe was Jikke Veenstra, die op 8 dec. 1900 overleden is. Op 16 febr. 1874 trad in functie: Ruurd H. Keegstra, geboren te Ternaard op 18 april 1850 en hulponderwijzer te Stiens. Hij was getrouwd met F. Steegstra. Het traktement bedroeg in 1876 f 700 per jaar. In 1883 werd een nieuwe school gebouwd. Mr. Keegstra ging in 1915 met pensioen en is op 23 jan. 1924 overleden. Zijn opvolger werd in 1915 H. van der Sluis, die van Finkum kwam. Hij ging met pensioen op 1 sept. 1941. Hij is op 19 juni 1945 op 65-jarige leeftijd te Goutum overleden. Hij was in 1941 tijdelijk opgevolgd door J.M. Bekius. Op 1 sept. 1942 kwam J. Spoelstra, onderwijzer te Hallum. Begin okt. 1955 werd de geheel vernieuwde school in gebruik genomen.

5. Hempens-Teerns

In het *Register van de Geestelijke Opkomsten van Oostergo* van J. Reitsma wordt niet gesproken over *costerie* of school te Hempens. Toch is er na de invoering van de hervorming in Friesland (1580) af en toe, doch waarschijnlijk niet aanhoudend, school gehouden. In dec. 1590 had Zijtse Meinarts, schoolmeester te Hempens in gebruik: "4 pondemaat fennen, in verminderinge van zijn pencie en belast zijnde in de floreen rente met 1 goudgulden".^a In okt. 1606 was Sijdtze Meijnerts hier nog als schoolmeester.^b In 1610 kreeg

a Kerkboek Hempens.

b Ordonnantieboek.

Hempens nog een gift van de Staten van Friesland "tot onderstant van haar schoolmeester".^a De school schijnt in de 17e eeuw tenietgegaan te zijn. Aan het eind van die eeuw heeft zich echter klaarblijkelijk de behoefte aan een school zich weer doen gevoelen. De (kerkelijke) gemeente schijnt evenwel niet tot oprichting in staat geweest te zijn en daartoe de hulp van de omliggende dorpen te hebben ingeroepen. Althans in de kerkvoogdij-rekening van Roordahuizum, kwam in 1690 een post van 3 gulden voor "voor een nieuw gestichte school te Hempens". Dit is ook te lezen in de kerkvoogdijrekeningen van 1690 van Marssum. In juli 1691 geeft de kerk van Makkum een zilveren dukaton tot opbouw van een school en schoolmeestershuis te Hempens.^b In de kerkvoogdij-rekeningen van Mantgum, lezen we op 22 sept. 1693: "vereert wegens de kerk van Mantgum tot stigtinge van een schoolmeesterhuis tot Hempens, 12 caroligulden." (Men bedenke dat school en huis toen gewoonlijk onder één dak waren.)

In het kerkboek van Hempens in 1695 lezen wij: "Van Sicke Oeges schooldienaar tot Hempens ontvangen 12 gg. 14 st. wegens een jaar huur van 4 pmt. en noch 13 gg. wegens een jaar huur van 3 pmt., verschenen op Martini 1695, dus te saamen 35-14." In een *Register van de Kerkelanden* van Hempens van 1696 komt voor: "4 pmt. mieden vrij van schattinge, wordende gebruikt van Sicke Oeges schooldienaar tot Hempens, in de plaats ten W. van de Kerck, hebbende ten N. de pastorie veertiene."

In 1741 was mr. Claas Lieuwes schooldienaar en dorprechter te Hempens.^c Hij kan er toen al wel jaren gestaan hebben. In 1749 was hij er zeker nog. Hoe lang hij nog de school bediend heeft, is mij niet gebleken. In okt. 1771 echter was hier mr. Thijs Jacobi schoolmeester en dorprechter. Met zijn vrouw Janke Reinders was hij omstreeks 1767 getrouwd, zodat hij toen allicht hier gekomen is. Op 19 april 1785 werden curatoren benoemd over de vier minderjarige kinderen van wijlen Thijs Jacobi, in leven schoolmeester te Hempens.^d

In april 1789 stond te Hempens mr. Wijmer Gerbens als schoolmeester en dorprechter. Hij was op 30 april 1763 geboren te Opeinde (Sm.). Zijn vrouw heette Trientje Teekes; op 15 mei 1794 hertrouwde hij met Trijntje Pieters, "beiden van Hempens". Toen was hij hier dus nog, doch hij is datzelfde jaar of begin 1795 naar Finkum vertrokken. Toen in 1812, ieder een familienaam moest hebben, nam hij de naam "Van der Woude" aan.

Zijn opvolger mr. Johan Schrijver, was hier reeds in jan. 1797.^e Hij was schoolmeester - van 7 leerlingen - en dorprechter, maar tevens voorzanger en "gaarder" (ontvanger) van de belastingen. Een rang heeft hij niet bezeten; hij was in 1808 ongehuwd. Na zijn dood in 1814 is de Hempenser school vervallen verklaard. Toch schijnt er af en toe winterschool gehouden te zijn, althans in 1828 wordt tot "onderwijzer der jeugd" te Jelsum benoemd Jan H. Heringa, provisioneel onderwijzer te Hempens.

In 1845 werd te Hempens een nieuwe school met woning voor de onderwijzer gebouwd. De provincie gaf een subsidie aan dit dorp, "waar sedert eenige jaren geen school bestaat". De bouw van de nieuwe school werd op 18 juli 1845 in het grietenijhuis te Leeuwarderadeel aanbesteed. Op 17 juli 1845 zou aanwijzing worden gedaan *in loco* bij de "Zwarte School" te

-
- a Ordonnantieboek.
b Kerkvoogdij-rekeningen Makkum.
c Classis Acta Leeuwarden.
d Autorisatieboek Smallingerland.
e *Leeuwarder Courant*.

Hempens.^a Het salaris werd bepaald op *f* 100 per jaar, plus de schoolgelden en vrij wonen. Op deze voorwaarden werd tot onderwijzer aangesteld: Egbert Punter, een 3e ranger, ondermeester te Wolvega, die op 1 maart 1846 zijn ambt te Hempens aanvaardde. Hij huwde in hetzelfde jaar met H.K. Faber. Reeds op 19 maart 1852 overleed hij, nog slechts 29 jaar oud.

Op 12 nov. 1852 kwam Cornelis van der Molen, 3e ranger en ondermeester te Leeuwarden. Hij huwde in juni 1857 met W. Berger uit Leeuwarden. Zijn tweede huwelijk was in de zomer van 1861 met D. Zetstra, die op 2 mei 1862 overleed. Hij bleef tot de zomer van 1862, toen hij tot hoofd van de school te Bozum werd benoemd.

De school werd toen tijdelijk waargenomen door Everhardus Dijkstra, die in de herfst van 1862 naar Hiaure vertrok. In aug. 1862 kwam Auke S. Algera, hulponderwijzer te Harlingen. In 1891 werd er een nieuwe school gebouwd. Meester Algera is in 1898 met pensioen gegaan. Op 1 mei 1898 werd hij opgevolgd door W.J. Zandstra, onderwijzer te Leeuwarden, wat hij na 1904 weer werd. (Nog later werd hij hoofd van een school te Leeuwarden.) Hij werd in 1904 in Hempens opgevolgd door Klaas Posthuma, hoofd te Twijzelerheide. Hij was gehuwd met Ipine Neline Franx, een dochter van J.H. Franx te Drogeham. Op 13 juni 1932 is zij overleden. Klaas Posthuma ging in 1934 met pensioen en is op 4 sept. 1954, op 84-jarige leeftijd overleden te Leeuwarden.

Op 1 okt. 1934 werd J. de Vries, van de opgeheven school te Oude Leije, benoemd. In 1955 werd de school te Hempens geheel verbouwd en op 17 nov. van dat jaar weer in gebruik genomen. J. de Vries was toen nog steeds hoofd van deze school.

6. Huizum en de Schrans

In sept. 1580 verklaarde Berndt Petersz in aanwezigheid van de kerkvoogden voor de commissarissen ter opneming van de geestelijke goederen, dat "he nu althans seventeen jaren als coster ende scholemeister de costerieopcomsten gebruickt hefft, als te weten een fenne van 4 pondmate ontrent end achtehalff pondmate meden in Hueseme hemrick end en wenich saetlant in de bueren".^b (In dec. 1579 was hij hier dorprechter onder de naam Barnardus Petri.) Deze Berndt Peters of Berend Pieters was hier dus sedert 1563 schoolmeester en dus rooms-katholiek. Hij ging in 1580 tot de hervorming over, want hij kwam hier zeker nog in 1584 voor en anders had hij dit baantje niet kunnen houden. Zeer waarschijnlijk heeft hij hier tot zijn dood gestaan. In 1605 kwam de weduwe van wijlen mr. Berent Pieters hier nog voor.^c In 1604 was hier mr. Andle Jetzes als schoolmeester en organist; in de kerk moet toen dus reeds een orgel geweest zijn. Zijn vrouw heette Jelcke Fransdr.^d Dat blijkt ook uit de kerkvoogdij-rekeningen, waarvan mij door kerkvoogden welwillend inzage werd verleend en die hier teruggaan tot 1600. Mr. Andle Jetzes is in 1612 vertrokken, waarheen is mij nog niet gebleken. Gerrit Douwes die de school tijdelijk waarnam, kreeg tot "een vereering een hembdrock".^e

In 1613 was hier mr. Outger Outgers als schoolmeester. Hij kwam van Marssum en vertrok

a *Leeuwarder Courant* 4 juli 1845.

b Reitsma, *Register*, p. 44.

c Ordonnantieboek.

d Hypotheekboeken Leeuwarderadeel IV, p. 60.

e Kerkvoogdij-rekeningen.

op 1 mei 1614 naar Engelum. Het salaris bedroeg toen 126 c.g. per jaar, welk bedrag hij in vier termijnen van telkens 31 c.g. 10 st. ontving; op Lichtmis, in mei, St. Jacob en Allerheiligen.

Omstreeks aug. 1614 kwam mr. Jacob Ruyerdts als schoolmeester. Op 5 mei 1622 werd hij tevens benoemd tot ontvanger van Huizum, Hempens en Teerns. (Deze drie dorpen hadden toen ook samen een dorprechter.) Hij is hier in 1650 of in het begin van 1651 overleden, een niet met name genoemde weduwe nalatende.

In 1651 kwam de nieuwe schoolmeester Sjoerd Sijbrens; hij was tevens dorprechter, in 1669 bijv. Aan deze meester waren, evenals aan de vorige schoolmeester, weer de opkomsten van de kosterielanden toegestaan, waarbij dan nog een dotatie of pensie kwam van 10 goudgulden (= 14 c.g.) per jaar, benevens enige emolumenten, voor het schrijven van de rekening enz. In totaal bedroeg het salaris zo'n 150 gulden per jaar, plus de schoolpenningen en een vrije woning. Hij was hier nog in 1681. Helaas zijn de kerkvoogdij-rekeningen van 1681-1706 niet aanwezig. Op 26 maart 1692 was Jan Sjoerds, "olt 19 jaar", schooldienaar en ontvanger te Huizum.^a Waarschijnlijk was hij een zoon van mr. Sjoerd Sijbrens en heeft hij zijn vader omstreeks die tijd opgevolgd.

In 1706 werd "geliquideert" met ene Dirk Johannes; het is niet zeker of hij ook schoolmeester was. Verder was hier sedert 1706 een J. Potter, die in mei 1708 salaris ontving: "vermits desselfs schielijk vertrek mankeert de kwitantie". Op 7 maart 1709 was deze Johannes Potter, schooldienaar en dorprechter te "Huysum", omstreeks 28 jaar oud. Zijn vrouw heette Claeske Sijbrandsdr. en was toen ongeveer 29 jaar.^b

In mei 1709 was mr. Geert Yfs Nauta hier schoolmeester en organist. Op 2 nov. 1711 waren Geert Yves Nauta, organist en schoolmeester te Huizum, en Jetske Claeses echtelieden; evenzo in maart 1717.^c In 1720 ontving hij nog traktement, maar in 1721 is er sprake van mr. Geert Nauta's weduwe (Jetske Claeses), die het traktement beurde tot mei 1721. In 1744 leefde zij nog.

In mei 1721 kwam mr. Wijtze Willem van der Ferff als schoolmeester en organist. Hij was in 1717 nog te IJlst. Zijn vrouw heette Margrijtje Robberts. In 1751 was hij hier nog in functie, doch in maart 1752 was er sprake van de erven van wijlen mr. Wijtze van der Ferff.

Omstreeks maart 1752 kwam mr. Tacke Hotses Ferwerda als schoolmeester, organist en dorprechter. Hij was een zoon van de schoolmeester van Oosthem en daar in 1732 geboren. Hij was ook reeds getrouwd en liet hier in Huizum een vijftal kinderen dopen, o.a. een zoon Hotze, op 16 dec. 1759. Zijn vrouw Wijtske Liewes is hier in 1762 overleden. In datzelfde jaar, omstreeks augustus, vertrok mr. Tacke als schoolmeester en organist naar St. Annaparochie.

Zijn opvolger werd mr. Anne Leeljestra, van Goënga. Hij kwam hier in 1762, vóór oktober, toen de verhuiskosten werden betaald, en is begin 1763 weer vertrokken of overleden. Op 4 april 1763 werd met attestatie van Wanswerd, als lidmaat van de nederlands hervormde kerk te Huizum aangenomen Hendrik Bartels Idzerda, schoolmeester en organist. Zijn vrouw was Antie Doekes. Hij vertrok omstreeks mei 1768 naar Grouw.

In juni 1768 nam Anthonij de Wees provisioneel de school waar. (Hij werd daarna stadsschoolmeester te Leeuwarden, op de Olde-Galileën, in 1774 en 1775 werd hij als

a Leeuwarderadeel L 3.

b Crim. Processtukken, port. 22, 26 april 1709.

c Civ. 275, no. 4.

zodanig genoemd.) Eind 1768 of begin 1769 kwam mr. Johannes Braam als schoolmeester en organist. Hij trouwde hier op 20 nov. 1774 met Pijttie Veurmans. Ze vertrokken in mei 1782 naar Tzum.

In juli 1782 was hier mr. Nicolaas Colée als schoolmeester en organist, en tevens dorprechter. Hij kwam van Buitenpost. Hij was 7 mei 1775 te Wirdum, waar hij toen woonde, getrouwd met Aaltje Hendriks van der Veen uit Franeker. Zij is overleden op 18 okt. 1802 te Huizum en mr. Colée hertrouwde op 8 mei 1803 te Huizum met Binke Sijbrens Huizinga. Een rang heeft hij niet bezeten. In aug. 1806 is hij te Huizum overleden.

Tot zijn opvolger werd op 13 okt. 1806 beroepen, mr. Frederik Hendrik Diemer, schoolmeester en organist, uit Kollum; daarvoor was hij schoolmeester in Delfzijl geweest. Hij trad in november van dat jaar in dienst. In 1807 behaalde hij zijn 3e rang en in 1810 de 2e rang; verder is hij ook "gaarder der belastingen" geweest. Zijn vrouw heette Antje Arends Hijlkama. Het traktement bedroeg *f* 51 van de kerk, ca. *f* 200 van de landhuren en grondpachten, benevens de schoolgelden en een vrije woning. De school stond aan het kerkhof. In het laatst van 1812 of het begin van 1813 vertrok mr. Diemer naar Holwerd.

In sept. 1813 kwam Pieter Andries Meter uit Tjerkwerd; eerst nog provisioneel, doch op 10 april 1814 vast aangesteld. Hij was geboren op 30 okt. 1788 te Bolsward en op 28 febr. 1808 te Tjerkwerd gehuwd met Akke P. Piekema, een dochter van zijn voorganger aldaar. Pieter Meter bezat de 2e rang. In 1826 was Steven Vlietstra ondermeester op deze school te Huizum. Op 30 okt. 1846 werd hier een nieuwe school in gebruik genomen en werd de oude school aan het kerkhof verlaten. Deze oude school was nog in 1823 verbouwd en vergroot. Op 29 mei 1856 herdacht mr. Meter zijn 50-jarige schooldienst (te Itens, Tjerkwerd en Huizum) en ontving toen de zilveren medaille, die door de Koning aan meerdere schoolmeesters na 50-jarige trouwe dienst werd geschonken.^a Van de hand van mr. Meter verschenen: *Leer- en Leeslesjes voor de jeugd*, "geschikt tot opwekking en veredeling van het zedelijk en godsdienstig gevoel". Dit was een vervolg op de 5 deeltjes van het eerste onderwijs voor jonge kinderen. P.A. Meter ging omstreeks april 1860 met pensioen. Op 28 febr. 1868 herdacht het echtpaar Meter-Piekema hun 60-jarig huwelijksjubileum. Hij is op 20 jan. 1876 te Huizum overleden en aldaar begraven.

In 1860 werd hij opgevolgd door IJzaäk van Tuinen, hulponderwijzer te Leeuwarden. Op 10 april 1862 trouwde hij te Leeuwarden met A. Cammenga. In 1862 was Coenraad Johan de Vries, geboren op 1 aug. 1842, als ondermeester aan deze school verbonden. In 1883 werd de school vernieuwd. Mr. van Tuinen ging op 1 juli 1891 met pensioen.

Na hem was Pieter W. Rosing van 1891 tot april 1914 hoofd van deze school. (Hij was een zoon van mr. W.A. Rosing te Twijzel.) Nadien was hij hoofd van een school te Wester-Nieland. Sedert 2 febr. 1930 was hij weduwnaar van Sibrich Grommers. Hij is op 8 febr. 1936 te Groningen overleden, oud 79 jaar.

Op 1 sept. 1914 kwam Goossen Koiter van Oudkerk. Op 15 mei 1936 ging hij met pensioen. Hij is gestorven te Leeuwarden op 19 juni 1937, oud 63 jaar. Zijn weduwe Tjitske Berghuis is te Leeuwarden overleden op 17 juni 1950, oud 78 jaar. Sedert 1 aug. 1936 was J. Pijnacker van Oudwoude hoofd van deze school. In 1955 was hij nog als zodanig werkzaam.

a *Leeuwarder Courant* 30 mei 1856.

6a. De openbare lagere school in de Schrans.

Deze school is in 1878 gebouwd en werd op 2 jan. 1879 in gebruik genomen. Als eerste hoofd werd op 1 jan. 1879 benoemd: G. Dijkstra uit Wijtgaard. (Hij was een broer van H. Dijkstra van Warga.) G. Dijkstra ging in 1901 met pensioen en is in 1930 overleden. Zijn opvolger kwam op 1 nov. 1901: Klaas Harts uit Zweins. Deze werd toen ook leraar aan de Leeuwarder normaalschool. Op 1 jan. 1919 werd hij directeur van de Leeuwarder normaalschool. Hij is op 12 juni 1934 op 68-jarige leeftijd te Leeuwarden overleden. Sedert 1 okt. 1919 was Namle van der Woude, onderwijzer te Leeuwarden, hoofd van deze school voor MULO. Hij was in 1889 geboren te Harlingen en werd leerling aan de rijkskweekschool te Groningen. In 1898 werd hij onderwijzer te Slochteren, daarna achtereenvolgens te Nieuw-Beerta, aan de ULO te Dokkum, op School 12 te Leeuwarden, en daarna tot 1 okt. 1919 aan School no. 4. Daarna werd hij dus hoofd van deze MULO-school te Huizum.

Eind 1921 werd de gewone lagere school hiervan afgezonderd en als hoofd daarvan werd toen benoemd: Gerrit Frank van Britsum. Op 2 aug. 1934 is hij op 58-jarige leeftijd overleden. Sedert 1 febr. 1935 werd Th. Schaafsma van Dronrijp hoofd van deze lagere school.

Op 1 mei 1940 ging Namle van der Woude met pensioen. Hij is gestorven op 9 jan. 1952, oud 71 jaar. Hij werd op 1 mei 1940 opgevolgd door B.H.A. Peters, reeds onderwijzer aan deze school.

Na de annexatie door Leeuwarden werd deze school, School 22 genoemd. De school was onder één dak met de gewone lagere school van Schaafsma. Op 12 maart 1949 heeft men het 30-jarig jubileum van de MULO school herdacht. In 1952 was B. Peters nog steeds hoofd van deze school.

Op 1 april 1930 was te Huizum een nieuwe school opgericht in de Ferdinand Bolstraat; het schoolgebouw werd op 15 sept. 1930 geopend. Als hoofd werd J.W. van der Meulen van Lekkum aangesteld. Na de annexatie door Leeuwarden werd dit School 23.

Bijzonder onderwijs

Een christelijk nationale school werd in de Schrans, aan de Zuiderstraat, geopend op 1 mei 1909. Als hoofd werd J.G. Venhuis aangesteld. Hij was in 1894 onderwijzer te Rouveen geworden en sedert 1897 was hij als zodanig werkzaam te Weesp. Hij ging op 1 juli 1936 met pensioen en werd toen opgevolgd door S. Camping, onderwijzer aan de ULO te Dokkum en een zoon van M.W. Camping uit Exmorra.

Een tweede christelijk nationale school verrees in de Borniastraat en werd op 20 aug. 1929 geopend. Hoofd van deze school werd Jelte Pasma uit Wolvega. Hij was in 1886 geboren te Spannum als zoon van het hoofd van de Chr. school aldaar. Hij werd in 1904 onderwijzer te Lollum en later te Gauw en Oosterend. Hij was daarna hoofd van de school te Zwaagwesteinde en vervolgens te Wolvega. Hij is op 20 april 1939 te Leeuwarden overleden, op 52-jarige leeftijd.

Zijn opvolger werd in 1939 A.J. Bergsma van Minnertsga, die in juni 1949 lid werd van de Provinciale Staten en daarnaast hoofd van de school bleef.

Op 1 sept. 1937 werd een rooms-katholieke school geopend te Huizum met als hoofd

G.H.J.T.W. Cornelissen, voorheen hoofd van een katholieke school in de Julianastraat te Leeuwarden. (Aanvankelijk zou hier reeds in 1933 een katholieke school geopend worden, met als hoofd D.H. van Erp, onderwijzer te Nijmegen.)

7. Hijum

In dec. 1580 was Dominicus Pibes hier "scholemester". De koster gebruikte van de kerk "tot behoiff dcosterie, mesterie, uirwerck" 18 pondematen land, waarvan hij echter jaarlijks 5 goudguldens huur moest geven.^a

Van jan. 1590 tot 1591 kwam hier voor Johannes Gratnus of Gratonis als schoolmeester.^b In mei 1617 was Sijnte Stinnerts of Einte Stinnerts^c dorprechter te Hijum 67 jaar oud.^d Het is niet zeker of hij ook schoolmeester was, maar vermoedelijk wel, daar de posten van dorprechter en schoolmeester in kleine dorpen bijna altijd door één persoon werden waargenomen. Op 4 aug. 1618 was Wijger Jacobs "schooldienaer" te Hijum.^e

In juni 1629 was mr. Reijner Sickes schooldienaar in Hijum.^f Op 27 nov. 1634 trouwde hij te Hallum met Antje Ebles van Oudkerk. In 1650 was hij nog als schooldienaar te Hijum. Ze vertrokken later met attestatie naar Leeuwarden. Hij hertrouwde eind 1657 te Leeuwarden met Antje Oeges uit die plaats; hij was toen nog steeds schoolmeester te Hijum.

Op 28 febr. 1664 trouwde te Hijum mr. Jacob Blickema met Lijsbeth Aysse; ze waren beiden van Hallum afkomstig. Het is niet zeker of hij schoolmeester was. Hij stierf heel kort daarna, want op 17 mei 1664 heeft Lijsbeth, nagelaten weduwe van mr. Jacob Blickema, een dochtertje laten dopen te Hallum.

In maart 1675 stond hier mr. Tierck Jochems als schoolmeester. In de kerkvoogdijrekeningen van Tzum over 1677 komt een gift voor aan mr. Tierck Jochems te Hijum "tot lossing van sijn soon, die bij den Turk gevangen sit". Die voer dus op zee en was in handen van de Turken geraakt. Op 3 sept. 1683 klaagde ds. Van der Sloot te Finkum en Hijum in de classicale vergadering te Leeuwarden, dat "zijn" schoolmeester tot "de Paapse leer" was overgegaan.^g Dit moet mr. Tierck Jochems geweest zijn, aangezien hij korte tijd later van het toneel verdween, terwijl de Finkumer meester Broer Douwes Stapert (zie eerder) nog later voorkwam, waarschijnlijk tot omstreeks 1720. Een "Paapse" meester werd natuurlijk in die tijd niet geduld: de school- en kerkdienaar (voorzanger, etc.) moest van de hervormde leer zijn. Prachtig is ook dat de dominee spreekt over "zijn" schoolmeester; zo dachten toen de predikanten erover. Lees over de afhankelijke positie en de droevige levensomstandigheden van die oude schoolmeesters bij Foeke Sjoerds.^h

In okt. 1685 was mr. Beern Wijntzens schoolmeester en dorprechter te Hijum. Hij was afkomstig van Niawier en was geboren in 1660. Op 30 nov. 1690 trouwde hij te Finkum met

a Reitsma, *Register*, p. 59-60.

b Recesboek.

c Leeuwarderadeel M 12.

d Provinciale Bibliotheek Ms. 1080.

e Leeuwarderadeel M 13.

f Barradeel B 3.

g Classis acta.

h Foeke Sjoerds, *Algemene Beschryvinge van Oud- en Nieuw-Friesland*, 2 dln. (Leeuwarden 1765-1768), II, p. 526 e.v.

Lijsbetje Dircks van Oude Leije, die reeds in 1693 is overleden. Hij hertrouwde op 24 juni 1708 te Finkum met Doetje Tjeerds Swart van Hijum. Op 20 mei 1709 werd hun zoon Wijntzen gedoopt. In mei 1722 was hij hier nog als schoolmeester en dorprechter.^a Op 24 jan. 1734 zijn te Finkum getrouwd: Dirk Pijters Fellingma, schooldienaar te Hijum, en Wijpkjen Hendriks van Oude Leije. Ze vertrokken in 1742 naar Stiens.

In 1742 werd Simon Reijners, afkomstig van Huizum, schoolmeester te Hijum. Hij trouwde hier op 23 sept. 1742 met Wijtske Eillarts uit Oenkerk. In okt. 1753 was hij hier nog als schoolmeester en dorprechter.^b Op 14 okt. 1755 was de schoolmeester en dorprechter Sijmon Reijners ongeveer 37 jaar oud.^c

In jan. 1766 was Johannes Freerckx hier als schoolmeester.^d Hij was hier in juli 1777 en in 1780 nog. In maart 1796 was hij hier nog steeds schoolmeester; hij huurde toen als Johannes Freercks Hoornstra stukje land van mevr. douairière Heemstra te Hijum.^e In juni 1796 kwam de school te Hijum op korte termijn vacant, waarvoor sollicitanten werden opgeroepen in de *Leeuwarder Courant*. Het traktement bedroeg f 124 met emolumenten. Evenzo was de school in juni 1798 vacant en werden sollicitanten opgeroepen.^f

In 1798 kwam Gerrit Jans Ferwerda hier als schoolmeester. Hij was eerder te Kollum geweest, doch daar in 1796 afgezet, waarschijnlijk wegens dronkenschap, wat in die dagen nogal eens voorkwam. Hij is in 1802 vertrokken.

Op 27 april 1802 kwam Eelke Sijtzes Talsma als schoolmeester en dorprechter uit Aalsum; hij was ook een tijdlang "gaarder der belastingen". (Hij was geboren te Wanswerd als zoon van Sijtze Eelkes en Ruurdje Hennes.) In 1808 geschiedde de verwarming van de dorpscholen nog meest in open turfuren; er waren toen nog geen kachels.^g Zijn traktement bedroeg f 80, plus de schoolgelden en een vrije woning. Later werd het traktement verhoogd tot f 31 per kwartaal. Hij bezat de 3e rang en volgde de nieuwe methode van onderwijs.^h Hij was getrouwd met Doetje Jacobs Ringenerus en hun zoon S.E. Talsma was hier in 1821 ondermeester. Eelke Sijtzes Talma is op 29 mei 1825 op 54-jarige leeftijd te Hijum overleden.

De school is toen een paar jaar waargenomen door een zekere Nicolai, die hier provisioneel onderwijzer werd genoemd en in 1828 overleed. Toen kwam Abe Jippes Holwerda, eerst ook provisioneel, doch per 2 febr. 1829 vast aangesteld. Hij was omstreeks 1806 geboren en had op 11 juli 1827 de 3e rang behaald. De school werd in 1829 vernieuwd en in 1869 opnieuw belangrijk verbeterd. Hij was hier tot 1871, toen hij met pensioen ging.

In okt. 1871 werd Sijtze Allerts van der Wal benoemd. (Hij was een zoon van mr. Allerd van der Wal, die te St. Annaparochie een kinderschooltje hield en later hulponderwijzer was te Wijtgaard.) Hij heeft tot 1910 zijn post te Hijum waargenomen, toen hij met pensioen ging.

Op 1 okt. 1930 is hij te Leeuwarden in de ouderdom van 85 jaar overleden.

Zijn opvolger H. Veldman, van Stiensers Tichelwerk, was hier van 1910 tot 1913. Toen kwam

a Franeker no. 3, 1a.

b Autorisatieboek Leeuwarderadeel.

c Criminele Processtukken, port. 156.

d Autorisatieboek Leeuwarderadeel.

e Huurcontract.

f *Leeuwarder Courant* 9 juni 1798.

g Uit een rapport van Leeuwarderadeel aan de landdrost.

h Rapport van de schoolopziener Van der Plaats.

Pieter J. Koopmans, onderwijzer te Leeuwarden. Hij was geboren te Jorwerd op 28 juli 1886 en is gestorven te Hijum op 15 juni 1924. Zijn weduwe was J. Miedema. In 1924 werd Dirk van Hattum benoemd; hij is op 29 sept. 1947 te Leeuwarden op 58-jarige leeftijd overleden. In 1947 werd hij opgevolgd door E.H. Kiestra, onderwijzer te Stiens.

8. Jelsum

In maart 1583 was mr. Homme Sijtsesz schoolmeester te Jelsum.^a In 1589 was hij hier nog in functie.^b In 1600 was hier mr. Douwe Jurriens; het is niet zeker of hij ook schoolmeester was. Omstreeks 1608 kwam mr. Claas Vincents, schoolmeester uit Wier, met Geertie Laurents "sijn wijff".^c In 1610 waren ze hier nog, maar kort daarna omstreeks 1614 - uit de lidmatenlijst valt het jaartal niet precies op te maken - was hier Harmen Meinerts als schoolmeester en Tzal Wijgers zijn vrouw. Ze waren van elders ingekomen.

In 1623 kwam hier voor: mr. Feddrik Reijners, schoolmeester. Hij was eerder schoolmeester te Achlum, vanwaar hij in 1614 vertrokken was. Hij is toen waarschijnlijk reeds in Jelsum gekomen. Zijn vrouw heette Taad Haitzes. Op 5 sept. 1627 was mr. Feddrick Reynersz nog steeds "schooldienaar" te Jelsum.^d

In sept. 1642 was schoolmeester Sjoerd Lourens te zwak om de klok te luiden. Hij richtte zich toen tot de classis met het verzoek, of die bij zijn gemeente een verhoging van zijn traktement kon bewerken, opdat hij het luiden "besteden" kon.^e Dit gebeurde echter niet en in de lidmatenlijst van 1651 kwam hij nog voor als "meester". Zijn vrouw was Mayke, zonder nadere aanduiding.

Op 1 maart 1657 zijn ingekomen met attestatie van Kubaard: mr. Tzietse Jans Asperen, schooldienaar, en Eets Jaspers zijn huisvrouw, die echter spoedig stierf. Lang bleef men evenwel gewoonlijk in die dagen geen weduwnaar en mr. Tzietse hertrouwde op 29 nov. 1663 met Jetske Ides Sinnema uit Wirdum; in 1667 opnieuw met Hylck Wygers, weduwe van Nanne Sickes en in aug. 1673 nog eens met Trijntie Feijes uit Jelsum. En wie weet waar het eind gebleven was als hij in hetzelfde jaar niet was overleden. Het traktement bedroeg toen 156 c.g. per jaar. Zijn broer was schoolmeester te Goutum.

Op 12 dec. 1673 kwam mr. Douwe Sipkes, schoolmeester, met attestatie van Burgwerd c.a., met zijn vrouw Jeltie Sjoerds. Hij hertrouwde in mei 1678 met Aagh Watzes van Workum. Zij leefde nog in 1704, maar in 1705 was hij weduwnaar. Hij hertrouwde op 17 juli 1707 met Antje Gabes van Oostermeer. Hij was tevens dorprechter, bijv. in maart 1706, toen hij 55 jaar oud was,^f en in 1717. Zijn vrouw stierf op 17 sept. 1727 en Douwe Sipkes op 6 mei 1729. De school werd een tijdlang waargenomen door zijn zoon Sipke Douwes, die hier op 18 jan. 1728 was getrouwd met Antje Tepkes.

In juli 1729 kwam mr. Jan Beernts Odink, schoolmeester en dorprechter, met attestatie van Wijckel, met zijn vrouw Antje Jans Kinderman. Zij is op 6 jan. 1756 gestorven. Het traktement werd gebracht op 173 c.g. per jaar. Hij hertrouwde hier op 23 juli 1758 met

a Resoluties Gedeputeerde Staten.

b Leeuwarderadeel O 1.

c Lidmatenlijst 1610.

d Hennaarderadeel K 10.

e Classis Acta.

f Crim. Sent. port. 45.

Claesje Jans, zijn dienstmeid, die op 4 sept. 1766 overleed. Bij zijn overlijden op 26 maart 1768 tekende de predikant aan: "oud diep in de 70, veel meer dan 30 jaar schoolmeester, doch door niemand begeerd en geacht, wegens zijn slecht levensgedrag." (Hij was geen lidmaat van de hervormde kerk.) In 1767 was hij zelfs "gewesene schoolmeester". Hij was dus toen blijkbaar afgezet; toch werd hem nog traktement uitbetaald.

In mei 1768 kwam zijn opvolger mr. Sjoerd Foeke, schoolmeester en dorprechter. Hij zal de in 1747 geboren zoon van de beroemde schoolmeester en geschiedschrijver Foeke Sjoerds van Oosternijkerk zijn geweest. Temeer ligt dit voor de hand, daar zijn vrouw uit die streek kwam. Hij trouwde namelijk te Jelsum op 4 juni 1770 met Trijntje Pieters van Ternaard. Hij werd op 26 mei 1772 tot lidmaat aangenomen op de belijdenis van zijn geloof. Hij was hier tot Allerheiligen 1776. In 1778 en 1781 kwam hij te Midlum voor, waarschijnlijk als boer. Later, vóór 1791, is hij naar Harlingen vertrokken, waar hij later als schoolmeester voorkwam. Hij is daar op 6 okt. 1798 overleden, oud 52 jaar en 7 maanden. Zijn vrouw heette toen Trijntje P. de Jong.

In 1776 was te Jelsum een nieuwe school gebouwd. Op Allerheiligen 1776 kwam mr. Sijtze Hanses Blom, schoolmeester en dorprechter, van Metslawier. Zijn beroepbrief, gedateerd 16 okt. 1776, is bewaard gebleven. Hij was hier ook organist. Het traktement was nog steeds 173 c.g. per jaar. Zijn vrouw heette Janke Oedzes Hoornstra. Hij stond hier tot mei 1785. Of hij toen is overleden of naar elders is vertrokken, is mij niet gebleken.

In mei 1785 kwam mr. Kornelis Jans Olijnsma, schoolmeester, dorprechter en organist. Zijn vrouw heette Martha Claases. Op 20 mei 1793 hertrouwde hij hier met Grietje Jochems van Jelsum. Een rang heeft hij nimmer gehaald, en hij hield zich, volgens de schoolopziener Van der Plaats, aan de "oude methode". In de zomer van 1828 ging hij met pensioen.

Op 1 jan. 1829 kwam Jan Hendriks Heringa, 3e rang en provisioneel te Hempens. Het salaris was nu f 200, de schoolpenningen en een woning. In 1829 werd een nieuwe school gebouwd. Hij is in het begin van 1837 overleden.

Op 1 juli 1837 kwam Jan Marinus Wildeboer, 2e ranger en ondermeester te Nijmegen. Hij vertrok op 2 jan. 1845 naar Lekkum. Op 1 dec. 1845 kwam Hedde Hijlkes Biesma, 3e rang, in functie. Hij trad in de zomer van 1866 af.

Op 4 sept. 1866 werd Tjeerd Hoekstra, hulponderwijzer te Sneek, benoemd. Inmiddels waren de vier rangen bij de nieuwe onderwijswet van 1857 afgeschaft om plaats te maken voor de twee akten: voor onderwijzer en voor hoofd. Ook maakten de schoolpenningen geen deel meer uit van het traktement; in verband daarmee werden nu de salarissen verhoogd. Meester Hoekstra stond hier tot 1907, toen hij met pensioen ging.

De scholen van Cornjum en Jelsum werden nu gecombineerd en er werd een nieuwe school voor beide dorpen gebouwd. Op 1 febr. 1907 kwam de meester van Cornjum, Hein J. Feitsma, aan het hoofd van deze school te staan. Hij ging op 1 aug. 1930 met pensioen en overleed op 10 jan. 1937 te Leeuwarden, oud 71 jaar.

Zijn opvolger werd U. Siedsma uit Britsum, die sedert 1 aug. 1930 aan het hoofd van deze school stond. In sept. 1943 werd tot hoofd benoemd: K. Duursma, onderwijzer te Leeuwarden. Hij was gehuwd met J. Pot. Hij werd op 1 nov. 1949 hoofd van de lagere landbouwschool te Stompetoren. Zijn opvolger in Jelsum werd op 1 jan. 1950 J. Zantema uit Stavoren.

9. Lekkum

In 1581 was mr. Jacob Petersz schooldienaar te Lekkum.^a Op 14 juli 1585 was mr. Hendricus Muerlinck schoolmeester te Lekkum; hij was geen dorprechter.^b

In juni 1593 was Eeske Duijrts schoolmeester te Lekkum.^c In dezelfde bron werd hij in jan. 1599 Eeske Dirx genoemd en op 6 maart 1600 was Eesck Diurds schoolmeester "tot Leckum".^d (In een andere bron wordt evenwel in 1596 en op 15 jan. 1597 Jan Adams genoemd als schoolmeester te Lekkum.^e)

In okt. 1619 was Roelof Jans hier als schoolmeester. Hij was waarschijnlijk dezelfde, die in 1581 nog schoolmeester te Augustinusga was en is hier vrij zeker kort na 1600 gekomen. In 1648 en 1649 was mr. Douwe Douwes "schooldienaar tot Leccum".^f De gegevens over Lekkum zijn zeer schaars: de doop- en trouwboeken lopen slechts terug tot 1772; de kerkvoogdij-rekeningen tot 1750. Onze lijst kan dan ook slechts fragmentarisch zijn tot ca. 1750; langs omwegen kwam nog het een en ander tot ons. Zo vinden we in het trouwboek van Britsum, dat in 1660 getrouwd zijn Petrus Meierus, schooldienaar te Lekkum en Auckien Pauli, ook van Lekkum. In 1677 trouwde Pijtter Wijbes, schoolmeester te Lekkum, met Trijntie Bauckes uit Lutkewierum. Hij was hier in jan. 1683 nog schoolmeester en dorprechter.^g

In mei 1686 echter was hier mr. Heere Sjoerds als schoolmeester en dorprechter. Hij had tegenstrijdige getuigenissen voor de classis afgelegd in de zaak tegen ds. Molinaeus alhier (die afgezet werd) en hem werd daarom voor een halfjaar het Heilig Avondmaal ontzegd.^h Hij was hier in dec. 1717 nog schoolmeester.ⁱ

In juli 1725 was Claes Clasen, geboren ca. 1696, schooldienaar te Lekkum. Hij verkocht toen een gedeelte van het schoolland met daarop een (bouwvallig) huis.^j In 1740 was Claes Klasen hier nog schoolmeester en dorprechter. In mei 1743 eveneens; Grietie Tjeerds was toen zijn huisvrouw.^k In sept. 1748 was hij hier nog als schoolmeester en dorprechter. In juni 1753 werd genoemd: Grietie Tjeerds, weduwe van wijlen Claes Klasen, in leven schoolmeester te Lekkum. Haar kinderen waren: Klaas, in het 15e jaar, en Trijntie Klasen, in het 8e jaar.^l

Deze zoon Klaas, dus geboren omstreeks 1739, is zijn vader opgevolgd als schoolmeester. Hij noemde zich Klaas Klasen Nicolaides. Zijn vrouw was Johanna Steenhovius Postma. Op 19 april 1781 waren zij nog als echtelieden te Lekkum. In aug. 1786 was hij hier nog

a Lidmatenlijst Leeuwarden.

b Gedep. Staten 19. Zie over dit onderwerp ook: J.J. Kalma, 'Spul to Lekkum. Striid tusken gemeente en dümny (1585)', in: *It Beaken XIII* (1951), pp. 178-186.

c Ordonnantieboek.

d Hof III 10, fol. 97°.

e Recesboek Leeuwarderadeel M 9.

f Autorisatieboek Leeuwarderadeel.

g Recesboek het Bildt.

h Classis Acta.

i Franeker 3 Ia.

j Proclamatieboek Leeuwarderadeel.

k Leeuwarderadeel Q 11.

l Autorisatieboek Leeuwarderadeel.

schoolmeester te Lekkum en in april 1787 nog.^a

In 1791 kwam Jacobus Louws Sinnema, schoolmeester, met attestatie van Niawier. Hij is ook enige tijd "gaarder der belastingen" geweest, wat hem *f* 130 per jaar opleverde. Ofschoon hij volgens een rapport van de schoolopziener Van der Plaats, de nieuwe leermethode volgde, heeft hij nimmer enige rang behaald.^b In juni 1796 stond de school "eerstdaags vacant te worden".^c De bui dreef blijkbaar over. Het zat hem allicht in het aanvankelijk niet willen tekenen van de "Verklaring" van 11 maart 1796. In de zomer van 1833 ging hij na 42-jarige dienst alhier met pensioen. De nieuwe onderwijzer werd benoemd op voorwaarde, dat hij jaarlijks *f* 83 aan Sinnema moest uitkeren.

Met ingang van 1 okt. 1833 werd Ritske Tjeerds Velstra de nieuwe onderwijzer. Hij kwam van Wijns en bezat de 2e rang. Het traktement bestond uit de huur van landerijen, toen ongeveer *f* 320, plus de schoolgelden van ca. 70 leerlingen en een vrije woning. In 1834 werd de school geheel verbouwd. De meester en zijn vrouw, Janke Kornelis Hoekstra, verlieten in de zomer van 1844 school en schoolhuis om zich verder aan het boerenbedrijf te wijden. (Hun zoon, Tjeerd R. Velstra, hier in 1840 geboren, werd de bekende Friese toneelschrijver; hij stierf in 1918 te Leeuwarden.)

Het traktement te Lekkum bestond in 1844 uit het vruchtgebruik van ruim 16 bunder "greide", vicarieland onder Lekkum, plus een vrije woning en de schoolpenningen van ca. 60 leerlingen. Daarvoor was de onderwijzer tevens koster, organist en voorzanger.^d (Op 8 dec. 1854 werden de landen weer verhuurd voor vijf jaar: "13-34-38 bouw- en weidland, in 8 stukken onder Lekkum en behorende aan de school aldaar".)

Hedde H. Biesma nam de school provisioneel waar in 1844, doch werd in 1845 tot vast onderwijzer te Jelsum aangesteld, terwijl Jan Marinus Wildeboer, de Jelsumer meester, op 2 jan. 1845 te Lekkum kwam. Hij stond hier te Lekkum tot 1877. Op 1 mei 1878 kwam Klaas Vis van Oudehaske; hij was hier tot 1895. Op 1 juli 1895 werd hij opgevolgd door P. Visser uit Anjum. Hij ging op 1 sept. 1927 met pensioen en is op 28 sept. 1936 te Leeuwarden overleden, oud 74 jaar.

Zijn opvolger was in 1927 J.W. van der Meulen uit Wier. In 1930 vertrok hij naar de nieuwe school in de Ferdinand Bolstraat te Huizum. Op 1 aug. 1930 werd hij opgevolgd door E. van der Zee, onderwijzer te Stiens. Op 1 dec. 1936 werd hij hoofd van School B te Harlingen. Op 1 febr. 1937 werd F. van Zanten, van Birdaard, als zijn opvolger aangesteld.

10. Stiens

Op 23 okt. 1539 was mr. Arent, schoolmeester te Stiens; hij heeft bij "Heer Johannes huisvrouw te Stiens gewont".^e In 1554 was er een mr. Jacob.^f In 1570 was Fed, mr. Roelofs huisvrouw, te Stiens. Van beide laatstgenoemde meesters is het niet zeker of zij schoolmeester waren.

a Kerkvoogdij-rekeningen Wijns.

b Rijksarchief Leeuwarden.

c *Leeuwarder Courant*.

d *Leeuwarder Courant* nov. 1844.

e Recesboek.

f Recesboek.

Op 8 nov. 1572 was mr. Ruyrdt Albada schoolmeester te Stiens.^a In jan. 1573 werd hij ook vermeld en in juni 1573 was hij "in dienst van de Schole en Orgel".^b In juni 1574 was hij hier nog. In 1576 was mr. Pieter schoolmeester te Stiens.^c Hij moest in 1580 vluchten; hij werd omschreven als "organista et ludimagister".^d

In sept. 1590 was Rienck Eelckes "schoelmeester" te Stiens.^e Ook in dec. 1590 werd hij genoemd.^f Zijn vrouw Magdalena Cornelisdr. is in 1590 overleden. Magdalena had een voordochter, Hilcke Thijmens, van haar eerste man Thijmen Seerps.^g De echtelieden Rienck en Magdalena waren omstreeks 1589 naar Leeuwarden gevlucht, voor een Spaanse inval vanuit Groningen in Friesland. Allicht waren ze toen al in Stiens woonachtig. Hij was hier nog in 1615 schoolmeester^h en in april 1625 was schoolmeester Rienck Eelckes Adama getuige bij een testament.ⁱ

Op 24 maart 1633 liet Eelcke Riencks Adama, schoolmeester en dorprechter te Stiens, hier zijn zoon Govert dopen. Hij was blijkbaar een zoon van de vorige meester. Het is echter niet bekend, wanneer hij zijn vader opvolgde. In juni 1636 liet hij zijn zoon Harmen dopen en op 21 aug. 1642 zijn zoon Jacob. In 1648 was hij hier nog; hij bleef ook dorprechter.^j Hij is vóór febr. 1653 gestorven, zoals ook blijkt uit het autorisatieboek van Leeuwarderadeel: "febr. 1653: Rienck Eelckes Adama, major Annes zijnde, wegens Govert ± 20 jaar, Harmen int 17e jaar en Jacob Eelckes int 11e jaar, alle kinderen van wijlen Eelcke Riencks Adama en Trijntie Pijters, in tijden echtelieden, contra Marcelis Goverts bouwmeester der stede Leeuwarden." (Deze Rienck Eelckes Adama was ook weer dorprechter te Stiens; bijv. in 1655, 1667 en 1673. Hij was geen schoolmeester.^k Hij trouwde hier in mei 1655 met Joukjen Cornelisz van Britsum. Hij was organist, bijv. op 25 okt. 1658.^l)

In maart 1641 stond hier ook de schoolmeester Ruerdt Pijters. Op 23 nov. 1649 waren Ruurd Pijters, schooldienaar te Stiens, en Trijn Ulbes, echtelieden.^m

De school is omstreeks 1652 enige jaren bediend door Govert Eelckes, schoolmeester te Stiens, die op 4 nov. 1655 te Leeuwarden in het huwelijk trad met Aaltie Mellis van Leeuwarden. Hij moet wel de bovengenoemde zoon van mr. Eelcke Riencks zijn. Govert Eelckes is waarschijnlijk omstreeks 1654 uit Stiens vertrokken als particuliere schoolmeester naar Franeker, waar hij voor 1670 is overleden, zoals blijkt uit de volgende akte: "16 maart 1670, Maycke Mellis wegens Pijter int 12e en Auckien int 17e jaar, nagelaten weesen van wijlen Aeltie Mellis, bij Govert Eelckes in leven schoolmeester, in egte geprocreert, als volle moij van moeders wegghen over voornoemde weesen, verzoekt tot voogden over hen: Jacobus

-
- a Leeuwarderadeel E 6.
b Recesboek.
c Leeuwarderadeel M 4.
d Conscriptio exulum.
e Recesboek.
f Leeuwarderadeel M 8, fol. 3.
g Leeuwarderadeel M 8, fol. 3.
h Recesboek.
i EEE 1.
j Autorisatieboek Leeuwarderadeel.
k Autorisatieboek sept. 1666.
l Getuige bij een testament; EEE 2, fol. 545.
m Menaldumadeel I 18.

Adama te Arum, volle oom van vaders wegen".^a (Jacobus Adama, geboren op 21 aug. 1642 - zie eerder - was in 1667 en volgende jaren schoolmeester en organist te Arum.)

In aug. 1654 trouwden te Oudkerk: mr. Willem Jansen, schoolmeester te Stiens en Antje Jacobs uit Oudkerk. Op 17 maart 1661 werd te Stiens hun zoon Jan gedoopt. In 1670 was hij hier nog.^b Op 20 mei 1682 was Antie Jacobs te Stiens weduwe van wijlen Willem Jansen in leven "schooldienaer tot Stiens".^c

In 1675 was mr. Oetger Reijners schooldienaer te Stiens. Hij ondertekende met mr. O. Regneri. In sept. 1677 was hij hier nog, doch in 1678 was hij schoolmeester en "voorsanger binnen Leeuwarden".^d In 1677, toen een nieuwe hand begon in de doop- en trouwboeken, kwam mr. Paije Hotzes als schoolmeester, die op 12 april 1682 alhier trouwde met Rigxtje Lieuwes, van Ferwerd. Op 25 maart 1683 liet hij hier nog een kind dopen, doch in hetzelfde jaar kwam hij in Witmarsum voor als schoolmeester, waarheen hij toen vertrokken is. In febr. 1684 was hier mr. Jelbe Klaases, gekomen van Oudega (Sm.). Hij was toen reeds getrouwd, want hij liet zijn zoon Riemer dopen. Hij hertrouwde op 8 nov. 1691 te Stiens met Jetske Jans, weduwe van Douwe Gerbens, uit Bolsward. Zij stierf reeds in 1692 en op 19 nov. 1702 trouwde hij met Susanna Harmensdr. uit Hallum. (In 1700 was Pallis Douwes, dorprechter en organist in Stiens, 60 jaar oud.^e) In jan. 1711 was mr. Jelbe Klaases hier nog in functie. Omstreeks okt. 1711 begint in het doop- en trouwboek weer een nieuwe hand; hij zal toen wel gestorven zijn.

In datzelfde jaar vertrok de schoolmeester Obbe Tjeerds Westra uit Joure; zeer waarschijnlijk is hij hier reeds in 1711 gekomen. Op 26 dec. 1720 was mr. Obbe Tjeerds Westra schoolmeester en dorprechter te Stiens.^f Ook in febr. 1727 werd hij genoemd als schoolmeester en dorprechter. Hij was blijkbaar geen organist. In 1722 kwam als zodanig voor Watze Goverts. In okt. 1758 en nov. 1762 was deze nog steeds organist te Stiens. In 1766 werd hij "old-organist" genoemd en in nov. 1790 was sprake van wijlen Watze Goverts. Hij was door het Hof van Friesland "prodigus" (verkwistend) verklaard; telkens werden voor hem curatoren benoemd.^g

Op 10 juli 1732 was mr. Obbe Tjeerds Westra, "oud in 't 59e jaar", nog steeds schoolmeester en dorprechter.^h Hij hertrouwde hier op 21 juni 1733 met Trijntje Tjidzes en stond hier in 1740 nog. Hij testeerde op 21 sept. 1741ⁱ en is in het begin van 1742 overleden. In maart 1742 werden voogden benoemd over zijn nagelaten minderjarige kinderen uit zijn huwelijk met Trijntje Tjidzes, drie meisjes tussen de drie en zeven jaar: Brechtie, Hiske en Antie Obbes Westra. Voorkinderen uit een eerder huwelijk waren: Jan Obbes, Sicke Obbes, Wypkien Obbes en Tjeerd Obbes Westra. (Laatstgenoemde was op 20 dec. 1733 te Franeker getrouwd met Fetje Harckes aldaar. Hij was "trekschipper", te Franeker, waar hij op 15 juni 1749 hertrouwde met Neeltje Meinerts uit Franeker.)

-
- a Autorisatieboek Franeker Z 1.
b Doopboek.
c Hypotheekboek Tietjerksteradeel S 13, fol. 373.
d Autorisatieboek Leeuwarderadeel.
e Processt. Civ. 30 mei 1701, port. 43, no. 20.
f Testamenten EEE 7, fol. 167.
g Autorisatieboek.
h Civiele Processen, 1733, port. 578, no. 4.
i Testamenten EEE 8.

In april 1742 kwam mr. Durk Pijters Fellingma, schoolmeester, uit Hijum. Hij kwam hier in elk geval nog voor in 1749. In febr. 1756 was Pijtter Epkema schoolmeester te Stiens.^a (Sedert 1770 was Willem de Vries hier als organist; in 1779 nog steeds.) Op 12 juli 1761 huwde hier Pijter Epkes Epkema met Fokeltje Jacobs, beiden van Stiens. Op 19 aug. 1764 hertrouwde hij met Japke IJdes. Hun zoon Epke werd geboren op 6 okt. 1769 en werd hier gedoopt op 5 nov. 1769. Deze volgde zijn vader als schoolmeester op, en wel omstreeks 1789 toen hij ook organist werd. Mr. Epke Pieters Epkema trouwde hier op 4 okt. 1795 met Jitske Jans, ook van Stiens. Hij werd met velen zijner ambtgenoten, onder de nieuwe schoolwet voorwaardelijk geadmitteerd, doch behaalde geen rang. Hij werd door baljuw en gemeentebestuur in 1808 "gesurcheerd" (ontheven) van zijn schooldienst voor onbepaalde tijd en op 27 aug. 1808 werd hij door de landdrost "gedimiteerd" (afgezet) wegens wangedrag (drankmisbruik) en zijn akte van algemene toelating werd ingetrokken.

Op 12 nov. 1808 kwam mr. Jan Kloppenburg, schoolmeester van IJlst. Hij behaalde de 2e rang. In 1808 bedroeg het traktement *f* 233, uit landhuren van 11 pondematen land, een vrije woning en de schoolpenningen. Eind 1812 werd hij "percepteur" (ontvanger) en legde zijn schoolmeestersambt neer. Hij is op 15 juli 1830, als rijksontvanger, te Stiens overleden. Zijn opvolger werd in 1813 Roelof Kaspers de Jong, 2e rang, van Schiermonnikoog. Het traktement bestond toen uit *f* 254, uit de huuropbrengst van 11 pondematen land, *f* 84 als koster-organist, de schoolpenningen (6 st. per kwartaal van ruim 100 leerlingen) en een vrije woning. Hij werd eerst provisioneel benoemd, maar kreeg op 10 april 1814 een vaste aanstelling. In 1830 werd de school geheel vernieuwd. Hij leidde ook op voor de zeevaarkunde; meer dan 200 jongelingen werden daarin door hem onderwezen.^b Zijn vrouw Fennigje Jacobs Meijer overleed op 23 april 1837, oud 50 jaar. Op 12 mei 1850 heeft hij afstand van zijn post gedaan.

Op 12 mei 1850 kwam Jan Jans de Vries, 2e rang, uit Marrum, die echter reeds op 1 april 1853 naar Franeker vertrok. Op 1 nov. 1853 kwam Jan Glastra van Loon uit Poppingawier. Bij raadsbesluit van 17 april 1869 kreeg hij zijn ontslag, wegens "ergerlijk levensgedrag". (In 1859 was D.J. de Jong als ondermeester aan deze school in Stiens verbonden.)

Op 1 sept. 1869 trad Heert de Jong van St. Jacobiparochie in functie. In 1878 werd de nieuwe school gebouwd, die op 6 febr. 1879 werd ingewijd. Mr. H. de Jong werd op 1 jan. 1888 de nieuwe schoolopziener in het arrondissement Heerenveen. Na zijn eervol ontslag als zodanig op 1 mei 1895, ging hij te Stiens wonen. Hij is op 16 maart 1903 overleden in de ouderdom van 74 Jaar.

De bekende A. Rauwerda, hier onderwijzer, volgde hem in 1888 tijdelijk op als hoofd. Hetzelfde jaar nog kwam mr. Mattheus Bernhard Hooegeveen als definitieve opvolger van mr. De Jong. Hij was in 1862 geboren te Giethoorn en ging te Deventer op de kweekschool. Hij werd in 1881 onderwijzer te Baambrugge; van 1882 tot 1888 was hij onderwijzer te Deventer. Hij is de man van de bekende leesmethode *Aap-noot-mies*, die waarschijnlijk te Stiens ontstaan is. In 1894 vertrok hij uit Stiens en werd hoofd van een school te Deventer. In 1899 werd hij hoofd te Enschede en in 1904 te Utrecht. Van ca. 1910 tot 1922 was hij directeur van een kweekschool te Leiden. Hij is in 1941 te Haarlem gestorven.

Op 1 jan. 1895 kwam als hoofd van deze school te Stiens Herre Wartena uit Deersum. Gedurende lange tijd diende hij hier het onderwijs (en de zang), totdat hij op 1 aug. 1930 met

a Autorisatieboek.

b Advertentie *Leeuwarder Courant* 4 aug. 1843.

pensioen ging. Hij is op 19 febr. 1947 te Deventer gestorven, oud 81 jaar. Op 1 aug. 1930 werd E. van den Bos, onderwijzer te Amsterdam, hoofd van deze school. Nadat hij reeds enige tijd ziek was geweest, ging hij op 1 april 1951 met pensioen. Hij werd toen opgevolgd door J. Offringa, die hier al tijdelijk hoofd was.

Bijzonder onderwijs

In april 1873 is te Stiens een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend, met 61 leerlingen uit Stiens en Britsum. Het eerste hoofd was H. Broekstra, geboren op 1 okt. 1844 te Burum. Hij kwam in april 1873 te Stiens en is op 1 aug. 1884 vertrokken naar Thesinge (Gr.). Hij is op 26 febr. 1936 te Assen overleden, oud 91 jaar.

Op 17 nov. 1884 kwam zijn opvolger: J.J. Scholten uit Wildervank. Hij vertrok in 1887 en werd toen opgevolgd door J. van der Berg. In okt. 1892 vertrok hij naar Boksum. Daar ging hij in 1927 met pensioen en is op 5 aug. 1936 te Leeuwarden overleden, oud 72 jaar.

Hij werd op 1 okt. 1892 te Stiens opgevolgd door D. Kok uit Haarlemmermeer. In 1902 werd de school verbouwd. In 1903 kreeg Britsum een eigen school, maar pas in 1910 kregen beide scholen een eigen bestuur. Op 1 juli 1930 werd er een nieuwe school geopend. Hij was er tot 1 mei 1932, toen hij met pensioen ging. Sedert 1 mei 1932 was Th. Bakker, onderwijzer te Huizum, hoofd van deze school. In 1950 was hij nog in functie.

10a. De openbare lagere School te Stiens Tichelwerk

Hier is op 17 febr. 1874 een openbare lagere school geopend met ca. 40 leerlingen, waarvan op 9 jan. 1874 tot hoofd was benoemd: Thomas Sannes, onderwijzer te Leeuwarden. Hij trad op 16 febr. 1874 in functie. Op 1 jan. 1879 werd hij hoofd van de school te Wijtgaard. Hij werd toen opgevolgd door Pijlger Maazen van Suameerderheide. Hij vertrok op 15 juni 1882 naar Tietjerk. Zijn opvolger was G. Faber, onderwijzer te Stiens, die op 15 okt. 1885 naar Nijmegen vertrok.

Van 1885 tot 1891 was A. Brunia, eerder onderwijzer te Ternaard, hoofd van deze school. In 1891 kwam Tjeerd Veninga, die in 1897 hoofd van de school te Marrum werd. In 1898 kwam J.R. Teunissen uit Zwaagwesteinde. In 1903 vertrok hij naar Giekerk. Van 1903 tot 1910 was H. Veldman hoofd van deze school; toen vertrok hij naar Hijum. Hij werd in 1910 opgevolgd door U.J. van der Wal, onderwijzer te Stavoren. In 1913 vertrok hij naar Hartwerd. Van 1913 tot 1915 was Y. Visser uit Delfstrahuizen hoofd van deze school. Op 16 nov. 1915 kwam Pieter Johannes Braaksma uit Molkwerum. Op 1 april 1928 ging hij met pensioen. Hij is op 10 dec. 1943 op bijna 81-jarige leeftijd te Huizum overleden; hij was sedert 1923 weduwnaar van Berber Sinnema.

In juli 1928 werd Cornelis Baars, onderwijzer te Dokkum, benoemd als hoofd van deze school. Op 1 febr. 1931 vertrok hij naar Beverwijk. Hij werd op 1 april 1931 opgevolgd door P. Peijs, onderwijzer te Westzaan. Op 10 nov. 1931 werd in Stiens Tichelwerk een nieuwe school in gebruik genomen. Op 1 maart 1936 vertrok hij naar Haarlemmermeer. Op 1 mei 1936 werd de wachtgelder R. Oosterkamp uit Mildam aangesteld; op 1 juli van dat jaar ging hij naar Tjalleberd.

Op 1 jan. 1937 werd J.E. Weiting uit Dirksland benoemd als hoofd van deze school. Op 5 maart 1941 gaven Gedeputeerde Staten de gemeenteraad te kennen dat de instandhouding van deze school niet in gevolge artikel 19 van de wet op het lager onderwijs werd gevorderd. B & W stelden toen de raad voor de school met ingang van 1 april 1942 op te heffen. De raad

verwierp dit voorstel en besloot in beroep te gaan. De school telde toen nog 16 leerlingen. In aug. 1941 heeft de secretaris-generaal van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd, zodat de school kon blijven bestaan. In febr. 1942 besloot de burgemeester echter deze school met ingang van 1 april 1942 op te heffen, nadat de Commissaris van de Provincie opnieuw had beslist dat instandhouding volgens artikel 19 niet werd gevorderd. Op 1 jan. 1942 werd J.E. Weiting onderwijzer te Huizum (Schrans). Toen werd J. Boersma als tijdelijk hoofd te Stiensers Tichelwerk aangesteld. Op 1 april 1942 werd de school opgeheven.

11. Swichum

Ook dit dorpje heeft eeuwenlang zijn eigen school en eigen schoolmeester gehad. In dec. 1577 is sprake van mr. Johannes, schoolmeester te Swichum, ook mr. Jan genoemd.^a Hij was hier reeds in 1575. In okt. 1585 is er nog een "meijster Jan", schoolmeester te Swichum.^b In april 1590 werd hij mr. Jan Stonenbrinck genoemd.^c In aug. 1596 heette hij mr. Jan Tijmensz.^d en ook Jan Thijmensz. Stonenbrinck.^e In 1605 werd hij aangeduid als mr. Joannes Timmani Stonebrink. Op 28 maart 1614 was hij hier nog: mr. Joannes Thimanni, "schoolmeester te Zwichum". Zijn vrouw was toen Lolck Pyersdr.^f We mogen gerust aannemen, dat dit steeds dezelfde persoon was, die hier dus het schoolmeestersambt bekleedde, in elk geval van 1575 tot 1614. Op 5 mei 1632 kwamen voor: Tijmen Joannes Stonebrinck te Warga en Trijntie Tatings zijn vrouw. Hij was de zoon van de Swichumer meester. Ze woonden in de jaren 1631-1632 te Warga (of hij daar ook schoolmeester was, blijkt niet), en in de periode 1633-1636 waren zij te Swichum.^g

In 1624 was hier mr. Paulus zeker wel schoolmeester. Vanaf 1659 zijn de kerkvoogdij-rekeningen bewaard gebleven en krijgen we dus meer zekerheid.

In febr. 1648 was Dirck Jansz dorprechter en ontvanger van Swichum.^h Het is de vraag of hij ook als schoolmeester actief was. In 1659 was hier mr. Willem Ruijdrts als kerk- en schooldienaar, waarvoor hij jaarlijks 36 gulden en 8 stuivers ontving. Hij is vóór 29 sept. 1669 overleden. De oude school moet hier in 1667 gebouwd zijn; uit de kerkvoogdij-rekeningen blijkt dit echter niet.

In 1670 was hier mr. Hessel Alberts als schoolmeester, kloklouder en dorprechter. Hij vervulde zijn functies tot Allerheiligen 1709; hij was toen 80 jaar.ⁱ In nov. 1709 kwam mr. Sijbe Hansen Havensma of Sijbe Hansma (zoals hij meestal genoemd werd) als schoolmeester. Hij was omstreeks 1683 geboren en trouwde in 1710 met Sijtske Andrijsdr. van Warga. Hij was tevens dorprechter; hij kwam hier voor tot 1721.

Zijn opvolger was in 1722, mr. Ruird Jongedijk. Zijn vrouw heette Jetske Johannes. Het

-
- a Leeuwarderadeel M 4.
 - b Leeuwarderadeel M 7, fol. 125.
 - c Leeuwarderadeel M 8, fol. 258.
 - d Leeuwarderadeel H 2, 6 juni 1590.
 - e Leeuwarderadeel M 9, fol. 16 en 27.
 - f Leeuwarderadeel M 11, fol. 229.
 - g Idaarderadeel R 2.
 - h Autorisatieboek Leeuwarderadeel.
 - i Processt. Civ. Sent. 13 dec. 1700, port. 17 no. 26.

traktement, tot dan nog steeds 36 gulden en 8 stuivers, werd nu op 44 gulden gebracht. (Hij was misschien een zoon van ds. Nicolaus Jongedijk alhier.) Hij werd in mei 1727 schoolmeester te Goutum.

In mei 1727 kwam mr. Tjalle Pijtters; hij ondertekende korte tijd later met: mr. Tj.P. Bergsma. Zijn vrouw was Baukjen Wijbes; later hertrouwde hij met Fopke Taekes, die hij bij zijn dood in 1740 als weduwe achterliet.

In nov. 1741 was hier mr. Jan Tjeerds als schoolmeester en dorprechter. Hij trouwde hier op 20 mei 1742 met Jeltje Sjoerds uit Wirdum. Het traktement bedroeg toen nog steeds 44 gulden. Hij is vóór aug. 1783 overleden.

In nov. 1783 kwam mr. Sjouke Gerrits Wezel. Het traktement was nog steeds 44 gulden, plus de schoolpenningen en natuurlijk een vrije woning. Hij vertrok reeds in juni 1785 naar Wirdum. Zijn broer Auke Wezel was schoolmeester te Dongjum. Er kwamen meer schoolmeesters in deze familie voor.

In 1785 werd Folkert Epkema, de zoon van mr. Nicolaas Epkema uit Wirdum, hier tot schoolmeester en dorprechter aangesteld. Ook is hij ontvanger geweest. Toen dit niet meer mocht, bedankte hij in 1806 voor die functie. De kerk bracht nu zijn traktement op *f* 164 (Hieruit blijkt weer, dat de ontvangerspost heel wat inbracht. Ze kregen toen geen vast salaris, maar gewoonlijk een zeker percentage van de opbrengst.) De oude onderwijzer stierf in sept. 1814. De post werd voorlopig niet weer vervuld. De Goutumer meester nam toen de kerkdienst waar als "voorsanger".

Wel stelde de kerk in 1816 Sijtze Tjeerds Tjaarda aan tot "kinderschoolhouder", voor *f* 70 per jaar. Deze post van *f* 70 kwam tot en met 1846 in de kerkvoogdijrekeningen voor.

Ongetwijfeld heeft de gemeente hem als gewoon schoolmeester erkend en misschien ook zo bezoldigd. In de lijst van openbare scholen van 1836, kwam althans Swichum voor, met Sijtze Tjeerds Tjaarda als onderwijzer.^a In 1846 was hij hier nog, doch in 1849 was de school vacant en werden in de *Leeuwarder Courant* sollicitanten opgeroepen tegen beloning van *f* 125 plus de schoolpenningen en vrije woning en eventueel *f* 130 als voorzanger en koster. (In die tijd werd de onderwijzer te Swichum aangesteld door het grietenijbestuur van Leeuwarderadeel; de kerk gaf een toelage voor de waarneming van het kosters- en voorzangersambt.)

Op 16 april 1849 trad in functie: Dirk Rekus van Coster, hij was ondermeester te Joure en bezat de 2e rang. Het traktement werd op 1 jan. 1876 vastgesteld op *f* 650 plus een vrije woning. Na zijn pensionering in 1892 werd de school te Swichum opgeheven en het gebouw werd korte tijd later (in 1893) verkocht.

12. Wirdum

In 1565 was hier Paulus Stonebrenck als schoolmeester.^b In de periode 1572-1580 was Pieter Gerbrantsz schoolmeester en organist te Wirdum.^c Hij moest in 1580 vluchten: *organista et ludimagister*.^d Hij is in 1581 te Groningen overleden.

a *Friesche Volksalmanak*.

b Kerkvoogdij-rekeningen; zie ook: L.J. van Apeldoorn,, *De kerkelijke goederen in Friesland*, 2 dln. (Leeuwarden 1915), I, p. 190.

c Rentmeester rekeningen; kerkvoogdij-rekeningen.

d Conscriptio exulum.

In maart 1579 was mr. Lambert Ariensz. Doernebosch, schoolmeester te Wirdum.^a Hij was hier nog op 2 april 1593.^b Het traktement bestond uit de opbrengst van enige landerijen, en 60 c.g. van de Kerk:

"De schoelmester [zal ontvangen] 60 kg. to XX str. tstück en van yder kindt 3 str. to tverdeljars, mer van den armen nichts end thalve huis en hoff van h. Derx hus. Doch mach ijder sin kinder vry laten leren, war he will, des sal he sin uterste vlijt doen an de kindren, tuirwerck verwaren, de klokke luden end de gemeente tot de predicatie vergaderen."^c

Ook na 1593 was hij hier nog als *procurator postulant* of notaris.

In 1593 kwam mr. Joannes Wijbrandi (ook wel mr. Jan of Hans Wijbrens genoemd) als schoolmeester en tevens "notaris publicus".^d Het traktement werd in zijn tijd gebracht op 104 c.g.; de kerkvoogdij zal toen het schoolland aan zich hebben getrokken. Hij kwam hier voor tot april 1605.

Van aug. 1605 tot nov. 1608 was hier mr. Godefridus Tallum. Hij was van 1601 tot 1603 schoolmeester te St. Annaparochie geweest en heeft het daar nogal eens aan de stok gehad met de "Eerwaarden Kerckenraet" wegens zijn niet al te deugdzaam gedrag. (Op 24 okt. 1604 kocht hij een koe in een boelgoed.^e) Hij was hier in Wirdum gekomen vanuit Midlum, want een Midlumer schipper beurde vracht voor het vervoeren van zijn huisraad. Ook te Wirdum heeft hij het niet lang gemaakt: op 2 febr. 1609 heette hij "gewesene schoolmeester", ofschoon hij in mei 1609 nog een "vierendeelsjaars" traktement ontving.

Van mei 1609 tot 1613 stond hier mr. Salomon Dircks van Alten als schoolmeester. (Hij was vermoedelijk een zoon van Dirk van Alten, de secretaris van Idaarderadeel van 1579 tot 1611.) Zijn traktement bedroeg 104 c.g. In mei 1613 kwam mr. Antonius Antonides uit Franeker. Het traktement werd gebracht op 150 c.g. Hij overleed of vertrok omstreeks mei 1627.

In mei 1627 werd Abraham Samuelis Thorenio schoolmeester te Wirdum. Hij trouwde hier in 1628 met Stijntie Dircks uit Wirdum. In juli 1630 wilde men blijkbaar van hem af en boden de kerkvoogden hem een daalder voor "opstal en goedwillige resignatie [afstand] des schoolampts". Hij werd dus zachtjes gedwongen ontslag te nemen. In 1635 was hij in Anjum. Hij werd in Wirdum opgevolgd door mr. Sixtus Wijbrandi (Sijds of Sjoerd Wijbes), die in juli 1630 van Oosterlittens kwam. Hij werd tevens tot organist aangesteld. Om die reden werd zijn traktement op 200 gulden gebracht. Voordien bediende niet de schoolmeester, doch een ander het kerkorgel: van 1574 tot 1579 mr. Pieter en van 1585 tot 1629 Agge Jetzes. Deze is in 1629 overleden; in febr. 1629 was sprake van zijn weduwe. Mr. Sixtus Wijbrandi is in mei 1637 vertrokken.

In 1634 was mr. Ghijsbert Harmens, organist te Leeuwarden, hier in Wirdum de orgelstemmer. In 1690 leverde mr. Jan Harmens te Berlikum, hier een nieuw orgel en ontving daarvoor 200 gulden en later nog eens 117 gulden. Hij "stelde" (stemde) jaarlijks het orgel voor 6 gulden en dat deed hij in 1704 nog. In 1713 was mr. Sijbe Pijters de orgelstemmer en in 1722 was mr. Pijter Tjerks in dezelfde functie.

a Leeuwarderadeel M 6; M 7, apr. 1590; M 8, 30 maart 1591.

b Leeuwarderadeel M 8, fol. 247.

c Reitsma, *Register*, p. 38.

d Leeuwarderadeel M 9, fol. 178.

e Harlingen Inventaris K 1 (of R 1), p. 1190.

In aug. 1637 kwam in, met attestatie van Mantgum, mr. Sibrandus Pierij (Sijbren Piers), schoolmeester en organist, met Folku Sybrandsdr. zijn huisvrouw. Het traktement bedroeg toen 224 gulden. In 1643 werd er een nieuwe school gebouwd, waarvoor de timmerman 210 c.g. ontving. Sijbren Piers vertrok rond nov. 1646; hij werd uit zijn ambt gezet. Omstreeks 1667 was hij als organist te Franeker.

In nov. 1646 kwam mr. Anthonius Gerhardi van Boecholt als schooldienaar en organist. In 1650 werd hij tevens "notaris publicus". Hij kwam uit Oosterwierum met zijn vrouw Trijntje Jansdr. Tot op hoge leeftijd bleef hij zijn functies bekleden, ruim 46 jaar lang. In febr. 1693 leefde hij nog, doch korte tijd later kwam er een nieuwe meester en is hij waarschijnlijk ook overleden. Het toen uitbetaalde traktement bedroeg 250 c.g. In 1693 werd de school gedurende korte tijd waargenomen door Jan Antonides, die naar Sexbierum vertrok.

In aug. 1693 werd mr. Jouke Harmens Broecksma hier schoolmeester, dorprechter en organist.^a Zijn vrouw heette Marike Havercamp. Het traktement werd weer op 200 c.g. teruggebracht. Echter in 1701, bij de overgang van de oude naar de nieuwe stijl - op 31 dec. 1700 volgde in het nieuwe jaar direct 12 jan. 1701 - werd hem 6 gulden op zijn traktement gekort, omdat ook het jaar 11 dagen korter was geweest. Hij is hier in 1702, na mei, overleden. Zijn weduwe werd nog een heel jaar het traktement uitbetaald; wat zelden voorkwam! Mr. Broecksma was ook dorprechter, wat hem 14 gulden opleverde. De dorprechter was een soort agent van politie, tevens bode, die de vrede onder de dorpsbewoners moest bewaren, allerlei bevelen en berichten van de grietman aan de dorpsautoriteiten moest overbrengen en de stemgerechtigden tot stemmingen en andere vergaderingen moest aanzeggen; verder verrichtte hij procureursdiensten voor het nedergerecht van de grietenij, dat gevormd werd door de grietman en zijn twee of drie *assessoren* of bijzitters of mederechters.

Zijn opvolger werd in juli 1703, mr. Ijnse Sipckes Luxwolda. Hij was hier met attestatie van Oldeboorn ingekomen met zijn vrouw Mercke Mercksdr., alwaar zij op 15 mei 1701 waren getrouwd.^b Hij was in juli 1713 ca. 37 jaar oud.^c Ook hij was tevens organist en dorprechter, bijv. in nov. 1723, toen hij een stuk land kocht te Gersloot.^d Hij is hier op 7 jan. 1726 overleden en liet een weduwe na.

Zijn zoon Marcus Ijnzesz Luxwolda werd in zijn plaats tot organist en schoolmeester gekozen door de stemgerechtigde landeigenaren. Hij was hier geboren in 1708 en trouwde op 17 febr. 1737 alhier met Ijtje Jans Bottinga uit Idaard. Hij heeft de school en het orgel bediend van 1726 tot mei 1739. Het traktement bedroeg toen nog steeds 200 gulden. Op 2 mei 1739 werd Marcus Luxwolda statenbode te Leeuwarden. Hij bleef dit tot dec. 1743 toen een opvolger benoemd werd. Daarna werd hij mederechter van Utingeradeel. Op 30 nov. 1749 is hij te Oldeboorn hertrouwd met Jancke Everts Ecoma, beiden van Oldeboorn. Hij is vóór juli 1757 overleden; zijn vrouw leefde toen nog. (Een andere Marcus Luxwolda, een kleinzoon van Ijnse (?), geboren te Oldeboorn in 1758, was ook bijzitter en ontvanger-generaal van Utingeradeel. In 1802 werd hij lid van het gemeentebestuur aldaar.)

Omstreeks mei 1739 kwam mr. Jan Dirks Kuyk als schoolmeester en organist te Wirdum. Hij was op 15 april 1736 te Jorwerd getrouwd met Sijdske Hasekamp, beiden van Leeuwarden,

-
- a Procl. Ooststellingwerf nov./dec. 1695.
b Zie ook: Opsterland M 26, fol. 533.
c Processtukken.
d Proclamatieboek Aengwirden.

en hij hertrouwde te Wirdum op 13 nov. 1740 met Janke Willems uit Leeuwarden. Het traktement werd gebracht op 225 gulden. Hij is hier omstreeks sept. 1742 overleden; hij leefde nog op 28 aug., maar op 28 okt. 1742 werd een zoontje gedoopt van de overleden schoolmeester en organist en zijn vrouw Janke Willems.

In febr. 1743 kwam mr. Nicolaas Epkes Epkema als schoolmeester, organist en dorprechter. Hij was omstreeks 1717 in St. Jacobiparochie geboren als zoon van mr. Epke Geerts Epkema en Aukje Dirks, die in 1700 waren getrouwd. Zijn broers Dirk Epkes Ludinga en Pieter Epkes Epkema, waren respectievelijk schoolmeester te Marssum en te Stiens. Mr. Nicolaas Epkema is op 25 nov. 1753 te Wirdum getrouwd met Grijtje Folkerts Wiarda uit Wirdum. Hun zoon Folkert Epkema, hier geboren op 27 aug. 1754, werd schoolmeester te Swichum. Een andere zoon Epke (Ecco) Epkema, hier geboren op 31 okt. 1759, kwam in 1782 op de academie te Franeker. Hij werd in 1786 *praeceptor* te Leeuwarden; in 1788 werd hij rector te Dokkum en in 1789 rector te Enkhuizen. Op 27 sept. 1795 is hij gehuwd met Sybilla Catharina Bruining, dochter van de predikant te Wirdum. Op 30 dec. 1803 werd hij rector te Hoorn en in aug. 1813 rector te Middelburg. In de zomer van 1829 ging hij met emeritaat en op 1 febr. 1832 is hij overleden.

Mr. Nicolaas Epkema is op 30 april 1785 te Wirdum overleden, oud 68 jaar. Zijn vrouw Grijtje Folkerts Wiarda overleefde hem. Zij is op 12 sept. 1798 op 71-jarige leeftijd te Wirdum overleden. Nicolaas Epkema was ook boekhandelaar geweest en werd te Wirdum nog lang herdacht als een braaf en kundig man. De Epkema's muntten evenals vele andere 17e en 18e eeuwse schoolmeester uit in het trekken of halen van kunstig versierde geschriften met de ganzeveer.^a

In juli 1785 kwam Sjouke Gerrits Wezel, schoolmeester en organist, van Swichum. Het traktement bedroeg toen nog steeds 225 gulden. Zijn broer Auke G. Wezel was schoolmeester te Weidum; het waren zoons van Gerrit Wezel, "mr. paruikmaker" te Franeker. Hij is omstreeks mei 1792 vertrokken naar Wassenaar (ZH), waar hij kinderloos en in behoeftige omstandigheden is overleden.^b

In 1792 is de school 10 weken (van 13 mei tot 22 juli) waargenomen door mr. Folkert Epkema Niczn. (Zie boven.) Deze schoolmeester van Swichum had het in de zomermaanden blijkbaar niet druk en kon de weinige kinderen die 's zomers nog naar school kwamen wel meenemen naar Wirdum.

In aug. 1792 dan kwam mr. Doeke Wijgers Hellema als schoolmeester en organist. Hij was een zoon van mr. Wijger Doekes te Wanswerd, waar ook Doeke de school had waargenomen en waar kort daarna zijn broer Lijkele W. Hellema schoolmeester werd. Doeke Hellema trouwde te Wirdum op 17 april 1796 met Lijsbeth Hendriks aldaar. Zij was de weduwe van Zijtse Hommes en zij is op 13 april 1810 op 43-jarige leeftijd, overleden. Mr. Doeke heeft geen rang gehaald, al volgde hij ook de nieuwe leerwijze. Hij stond bekend als een bekwaam onderwijzer en organist. Hij was "gaarder der belastingen" en na 1812 "percepteur" (ontvanger) van de gemeente Wirdum. Hij hertrouwde omstreeks 1813 met Dieuke Klazes Nicolay. Het traktement bedroeg nog steeds f 225 van de kerk, plus de schoolgelden (ca. f 125) en een vrije woning. Vanwege zijn vele bezigheden heeft hij op 1 okt. 1819 zijn

a In het *Jaarboekje betrekking hebbende op het schoolwezen in Friesland* voor 1847, dat een lijst van schoolmeesters te Wirdum geeft, welke lijst evenwel niet overal even juist is.

b *Jaarboekje*.

betrekking als onderwijzer en organist neergelegd. Hij is op 17 dec. 1856 op Barrahuis onder Wirdum gestorven, op de leeftijd van 90 jaar en 8 maanden. De rouwadvertentie vermeldde: "Oud-onderwijzer der Jeugd, gepensioneerd Rijks-ontvanger en Landbouwer". Getekend door zijn zoon W.D. Hellema, uit aller naam.

In okt. 1819 kwam Evert Romkes de Haan als schoolmeester en organist uit Wijns. De school in 1822 reeds vergroot, werd in 1841 vervangen door een nieuwe. Op 13 april 1841 werd het afbreken van de oude school en het bouwen van een nieuwe school te Wirdum aanbesteed.

Mr. De Haan bezat de 2e rang en was een bekwaam onderwijzer. Met R. Zetstra van Warga schreef hij een *Beknopte geschiedenis van Friesland* (Leeuwarden 1852). Ook was hij auteur van een *Practisch rekenboek voor meisjes* (Leeuwarden 1853). Hij is op 22 sept. 1863, op 68-jarige leeftijd, overleden.

Begin 1864 kwam Heert G. Dokter uit Poppingawier; hij was de jongste van "de drie Heerten". Zijn vrouw heette Aaltje Bakker. Op 27 jan. 1865 werd aan Atte Wijgers Hellema, gewezen hulponderwijzer te Wirdum, bij Koninklijk Besluit een pensioen van f 78 per jaar toegekend. In 1869 was Jacob Kloosterman, geboren op 24 aug. 1849, hier als ondermeester. Heert Dokter herdacht op 1 april 1905 zijn 50-jarige loopbaan bij het onderwijs. Hij was geboren te Vrouwenparochie en werd daar op 1 april 1855 hulponderwijzer. Op 1 sept. 1861 werd hij hoofd te Poppingawier en daarna te Wirdum. Hij ging op 16 jan. 1906 met pensioen en is in mei 1910 op 72-jarige leeftijd overleden. Zijn weduwe was toen Aaltje Bakker. Hij werd in jan. 1906 opgevolgd door Jan M. van der Velde uit Surhuisterveen. Hij was eerder onderwijzer te Kooten. Hij ging in 1923 met pensioen en is gestorven op 12 mei 1944 te Wenem (Gld.), bij een van zijn kinderen. Hij werd 79 jaar oud en was sedert 17 maart 1941, weduwnaar van Ytske Idzes Bierma. Hij is begraven te Epe. Zijn opvolger was in 1923 A. Scheepvaart uit Wijtgaard. Op 1 april 1931 vertrok hij naar een hervormde school te Utrecht. Sedert 1 mei 1931 was Sj. de Jong, eerder onderwijzer te Huizum, hoofd van deze school. In 1948 was hij hier nog.

Bijzonder onderwijs

In sept. 1869 werd hier een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend, de eerste in de gemeente Leeuwarderadeel. Als eerste hoofd van deze school werd R.S. van der Wint uit Smilde benoemd. Hij werd in 1877 opgevolgd door Sjouke van der Kooi, die in 1883 naar Arum vertrok. In 1888 ging hij naar St. Annaparochie. Na zijn pensioen woonde hij te Huizum. Hij is in 1944 op hoge leeftijd overleden.

H. Schuil was van 1884 tot 1891 hoofd van deze school; hij kwam van Oud-Vossemeer. Op 1 april 1891 kwam zijn opvolger: Pieter van der Ploeg, geboren te Vrouwenparochie op 29 maart 1867. Hij was eerder onderwijzer te Berlikum en te Nieuwer-Amstel. Hij ging op 1 april 1932 met pensioen. Hij is overleden op 11 sept. 1944 te Leeuwarden, oud 77 jaar.

Op 11 april 1932 werd J. Leutscher, onderwijzer te Groningen, hoofd van deze school. In 1941 werd hij hoofd van een school te Voorthuizen. In 1941 werd hij opgevolgd door K. Elzinga, die hier reeds onderwijzer was. Hij was geboren op 5 mei 1912 te Oenkerk. In 1946 werd hij hoofd van een christelijke school te Zwolle en nog later in Den Haag. In 1955 werd hij inspecteur van het lager onderwijs te Leeuwarden. In 1955 werd te Wirdum een nieuwe christelijke school gebouwd.

13. Wijtgaard

In deze onder Wirdum behorende buurtschap, werd in 1863 een openbare lagere school opgericht, die op 8 april 1863 werd ingewijd. (De bouw van deze school en de onderwijzerswoning werden op 1 aug. 1862 door het gemeentebestuur van Leeuwarderadeel aanbesteed.) Als eerste hoofd van deze school werd toen benoemd: Jan. L. Raadersma, hulponderwijzer te Holwerd. Het salaris bedroeg *f* 400 en een vrije woning. Geen wonder dat hij reeds in 1864 naar Oppenhuizen vertrok.

In de zomer van 1864 kwam G. Dijkstra van Uitwellingerga. Het traktement was inmiddels gebracht op *f* 525, plus vrij wonen. Hij werd op 1 jan. 1879 overgeplaatst naar de school aan de Schrans te Huizum. Zijn opvolger kwam op 1 jan. 1879: Thomas Sannes, die was overgeplaatst van het Stiensers Tichelwerk. Het salaris was toen *f* 800 en een vrije woning. In 1911 ging hij met pensioen. Van 1911 tot 1915 was K. Zijlstra hoofd van deze school. Hij werd in 1915 opgevolgd door H. Valkema, onderwijzer te Leeuwarden. In 1919 kwam zijn opvolger: A. Scheepvaart uit Oude-Leije. In 1923 werd hij naar Wirdum overgeplaatst en de school te Wijtgaard werd opgeheven.

Bijzonder onderwijs

In 1921 werd hier een rooms-katholieke school geopend, de eerste in Leeuwarderadeel: *De Sint Gerardusschool*. Het eerste hoofd van deze school was H.E. Sterenberg, van 1921 tot 1926. In dat jaar werd P.J. Terpstra hoofd van deze school. In 1955 was hij hier nog.